

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор

Достъп до информация - норма и практики / стенограма на дискусиата /

Обществени нагласи за правото на информация

Нормативна уредба на достъпа до информация

Функции на пресцентровете

Достъпът до информация в областта на социалните грижи и безработицата

Достъп до информация в областта на околната среда

Достъп до информация в стопанската сфера.

Защита на личната информация

Случаи и коментари/

**Извлечения от нормативни актове, регламентиращи достъпа до информация /
Държавната тайна и стратегически обекти/**

Предговор към второто издание

Програма достъп до информация започна своята дейност преди около две години. Идеята на хората свързани със създаването ѝ, бе да се подкрепи търсенето на информация чрез популяризиране на правото на информация, заложено в член 41 от конституцията на Република България. Подкрепата трябваше да се изрази чрез използването на всички възможности за защита на това право, които могат да бъдат намерени в други норми на законодателството.

Тази инициатива се опираше на преглед на правната уредба в областта на достъпа до информация, на социологическо проучване в няколко общини и на жизнения и професионален опит на учредителите на организацията.

Беше ясно и без специални проучвания, че достъпа до публична информация в България е доста затруднен, особено за обикновените граждани. Освен неясната правна уредба, характерната централизация, липсата на процедури /с малки изключения/ и липсата на средства, гражданите и администрацията изразяваха по-скоро недоволство, отколкото ясни виждания, свързани с ново законодателство, уреждащо достъпа до информация.

Първите практически стъпки бяха свързани с популяризиране на правото на информация чрез публикации и което е особено важно оказване на правна помощ в случаи на реални откази на информация, на която гражданите имат право.

Обърнахме се към журналисти от цялата страна, работещи в печатни и електронни

медии с молба да ни съобщават за случаи, в които на тях или на техни колеги е отказана информация. Изградихме кореспондентска мрежа в 18 града. Към нас започнаха да се обръщат и граждани.

За една година бяха събрани и коментирани около 120 случая.

Отказите за предоставяне на информация ни показаха от една страна границите на възможното, а от друга - основните насоки на търсене на информация от страна на граждани, неправителствени организации и журналисти.

Най-типичните случаи съобщихме на пресконференция през ноември 1997 г.

Особено поучителен за нас беше опитът в търсенето на информация на две екологични неправителствени организации : Зелени Балкани - София и “За земята”. Техните сполуки и несполуки говореха за проблемите с достъпа до информация при наличието на добра правна уредба в областта на околната среда.

Осемте работни срещи и дискусии, които организирахме подготвиха семинара през февруари 1998 година. Стенограмата от този семинар е и основният текст на това издание.

Целта на публикацията бе да запознае по-широк кръг заинтересовани с основните теми, обсъждани в течение на един ден, които в известен смисъл обобщават целогодишната работа на екипа. Дискусионните обсъждания при подготовката на семинара с един разширен екип от експерти и представители на неправителствени организации, позволиха обсъждането да обхване широк кръг проблеми свързани с достъпа до информация. Дискусията обаче показва и различните гледни точки към проблематиката. Общото между тях е несъмнено в осъзнаването на обстоятелството, че правото на информация е основно човешко право.

Ето защо екипът реши, че най-точно състоянието на проблематика на достъпа до информация в България ще бъде очертано като се публикува стенограмата от този семинар. Интересът към това издание е твърде голям от страна на неправителствени организации, журналисти, държавни служители, граждани. Първият тираж беше изчерпан. Заявки получаваме и досега.

Причините, поради които решихме да преиздадем стенограмата и съпътстващите я материали са :

Първо, макар обществения интерес към темата да нараства, публичните дискусии са съвсем в началото - обсъжданията са инцидентни. В този план материалите от семинара са все още актуални.

Второ, надяваме се с това издание да отговорим на интереса на желаещите да се запознаят с проблематиката, свързана със свободата на информацията.

Трето, динамиката в областта на достъпа до информация е голяма. Ние имаме свободен достъп до страниците на американски правителствени агенции, но не и до търговския регистър. Светът отдавна не спори, че всеки има право на информация без да е необходимо да обосновава своя интерес.

Тази динамика ни заставя, ако искаме да сме в крак с времето, да преразгледаме и нормативната уредба и нагласите към достъпа до информация.

Началото на демократичните промени в страната беше свързано и с желанието на

хората за повече информация. Изразяването на това желание публично, се възприемаше като гражданско участие. Гражданите искаха да знаят: истината за замърсяванията в Русе, гражданите искаха да знаят истината за замърсяванията от Чернобил, гражданите искаха да знаят за какво отиват техните данъци. Те искаха да знаят . . .

Много неща се промениха и аз се надявам, че ще продължават да се променят.

Сега се подготвя закон за достъпа до информация като част от административната реформа в страната. Сега е време да кажем какво искаме като правна уредба, като процедури за достъп до информация. Зависи и от нас как ще бъдат уредени тези отношения. Имаме възможност да почерпим и от практиката на други страни, които вече са приели такива закони и имат опит в прилагането им.

Не искам да звуча наивно, но все пак имаме някакви възможности за въздействие.

Не страдам и от правен теологизъм, но практиките по достъпа до информация показват, че в нашето общество, където има все още много субективизъм, централизъм, незачитане на времето и разходите на другия в отношенията между държавна администрация и граждани е нужна ясно и просто описана процедура. Такова законодателство би било в синхрон с новите отношения между администрация и граждани.

Екипът се надява, че с издаването на стенограмата от една дискусия по тези проблеми ще допринесем за активизирането на обсъжданията в хода на приемане на законодателство в тази област.

Освен материалите от дискусията в настоящето издание са включени някои от случаите на отказ от информация, а също така извадки от нормативни актове отнасящи се до достъпа до информация.

Събирането на случаи на отказ от информация стана възможно благодарение на координаторите на Програма Достъп до информация.

Коментарите към случаите бяха подготвени от Александър Кашъмов, Димитър Тотев, Йонко Грозев, Константин Паликарски, Меглена Кунева.

За подготовката на материалите голяма заслуга имат и Лора Иванова, Марина Караконова, Фани Давидова и Михаил Милчев.

Усилията на целия екип на Програма достъп до информация, на координаторите, на експертите, които работиха с нас бяха любезно подкрепени от Холандската организация за международно съвместно развитие /Novib/. Първото издание на “Достъп до информация - норми и практики” беше осъществено благодарение на финансовата подкрепа на Novib.

Искам да благодаря за любезната покана на Фондация Отворено общество да издадем повторно “Достъп до информация - норми и практики”. Без тяхната финансова подкрепа това не би било възможно.

Искам да благодаря и на всички участници в дискусията, защото благодарение на тях се получи едно наистина интересно обсъждане.

Гергана Жулева

ДОСТЪП ДО ИНФОРМАЦИЯ - НОРМИ И ПРАКТИКИ

Гергана Жулева:

Екипът на фондация “Програма Достъп да информация” почти една година чрез своите координатори в 19 града в страната събира, систематизира, анализира и помага в случаи на отказ на информация. Целта е от една страна да очертаем състоянието на достъпа до информация на гражданите и от друга - подпомагайки търсенето, да го активизираме.

Започвайки работа преди година, ние неслучайно се обърнахме към журналисти. Именно те са тези, които всекидневно търсят информация. Реакцията им беше и очаквана поради, гореспоменатата причина, и бърза, защото откликнаха веднага и в желанието си за промяна започнаха да ни изпращат случаи, в които са им отказали информация - на тях или на техни колеги. След първите ни изяви в медиите към нас започнаха да се обръщат и граждани, които търсеха съвет или помощ. В някои от случаите работихме съвместно с други неправителствени организации, които търсейки информация от държавни органи бяха получили мълчалив или документиран отказ. Самите ние се учим и до сега как да постъпваме така, че нашите усилия в търсенето да бъдат успешни.

Днес ви предлагаме заедно да обсъдим широк кръг въпроси, които могат да бъдат обобщени в три централни теми:

Първо: Действащите правила за достъпа до информация и възможната промяна на тези правила. Под действащи правила имаме предвид не само съществуващата правна уредба, но и правилата, по които се осъществява достъпа до информация.

Второ: Практиките и областите на търсене на информация - там, където поради състоянието на обществото, на хората им е необходима информация, а именно информация, свързана с безработицата и социалното подпомагане; в области, където има съвременно законодателство и търсенето е целенасочено и определено, каквато е сферата на състоянието на околната среда; и там където в момента съществува много силен обществен интерес - в стопанската сфера, най-общо казано.

Трето: Ограниченията на достъпа до информация.

Искам да пристъпя към темата за достъпа до информация, въвеждайки няколко абстрактни условия на обсъждането.

1. Държавните органи и институции са само съсредоточие на определени отношения на власт, които от своя страна характеризират определени обществени връзки.
“Упражняването на властта е начин за едни хора да структурират възможното поле на действие на други хора.” /Мишел Фуко, “Как се упражнява властта”/
2. Упражняването на властта се извършва по определени процедури, които не са само юридическите.
3. Информацията е средство, както за хората, които упражняват властта, така и за

хората, които действат в полето на упражняването на властта, т.е. за всички нас.

4. Условието за упражняването на властта е свободата

Случаите, постъпили при нас, показват няколко неща:

Първо, известно е, че няма обща нормативна уредба, регулираща достъпа до информация. Тази, с която разполагаме в момента е разпръсната и остаряла, тъй като произтича от обществени връзки и действия, които предполагат други отношения на власт в обществото. Там, където има съвременна регламентация, търсенето е по-определено и целенасочено.

Второ, в началото сме на формулиране на проблема за свободата на достъпа до информация, а формулирането на проблемите става в самия ход на търсенето на информация.

Трето, в процеса на активно търсене на информация ние се учим на това какви са нашите права и формулираме по-точно как бихме желали да ги упражняваме.

Сега търсенето на информация се характеризира с не докрай изяснени правила, или с правила от друго време, където търсещият е човек подаващ молба, жалба или сигнал до институцията. Често нейното получаване зависи изцяло от централизиран източник. Много често ни отказват мълчаливо или чрез документ.

Първата хипотеза, когато не ни дават определена информация, е че ведомството не я притежава или поне упълномощените да я подават не разполагат с нея. Трябва да получиш разрешение от най-големия началник. Така е по закон, но в такъв случай работният ден на началника трябва да е 25 часа. Дали тази прекалена централизация е остатък от минали времена или умишлено се поддържа, за да има по-ясни отговорности в тези неясни времена? Неясната регламентация от една страна и централизацията при подаване на информацията, от друга, прави търсенето доста трудно и изискващо търпение и занимание. Ние ще чуем от нашите приятели от “За земята” и “Зелени Балкани - София” как, спазвайки процедурите по търсене на информация, при съществуващо съвременно законодателство, се сблъскват с други норми. Тези норми са нормите на практиките на получаване на информация, които предполагат административна и политическа култура традиции както на управляващите, така и на цялото общество. Холандски приятел казва, че достъп до информация има тогава, когато ако един ден не ти изхвърлят боклука - ти знаеш името на служителя от общината, който отговаря за събирането на отпадъците. Обаждаш му се и го питаш. Просто и чисто. А тук е сложно и мръсно. Обикновено ти хрумва да се обадиш на медиите и да се оплачеш, но от това не става по-чисто. За да разбереш сам от кого трябва да получиш дадена информация без помощта на адвокат, ти е необходим компютър, специален юридически софтуер, а и тогава не е сигурно дали ще се справиш в многото закони, правилници за приложение, наредби и т.н.

Няколко примера от нашата практика може би по-ясно ще очертаят проблемите с достъпа до информация:

- Членове на Обществен съвет, които според Правилника за социално подпомагане

имат задачата да изискват и получават информация, за да могат да осъществяват контрол върху разпределението и изразходването на паричните средства, искат резултатите от проверка на Сметната палата за реализацията на програма В-7-500 на Европейския Съюз за спешна помощ на Република България. По закон те имат право да получат тези документи, но първоначално срещат отказ от чиновник. Ние от ПДИ ги подкрепихме с писмо до Председателя на Сметната палата и той разреши получаването им. Възниква обаче въпросът защо лично Председателят трябва да бъде занимаван? Защо не е уредено задължението на чиновника да предоставя информация при поискване.

- Гражданин иска да получи мнението на Комисията за ценните книжа и фондовите борси за дадено инвестиционно дружество. Гражданинът има това право, има и законен интерес. Той не получава отговор. На нашето писмо Комисията отговори навреме.

- Гражданин търси в архив на училище протоколи от заседанията на Педагогически съвет от преди 20 години, за да разбере защо е бил изключен от училище. Протоколите не се намериха.

- Екологични сдружения като “Зелени Балкани - София” и “За земята” водят вече дела за отказ за предоставяне на информация от страна на държавни институции.

Всички тези примери по отделно може би изглеждат незначителни, но те са твърде характерни за сегашното състояние на нещата.

Те показват, че е дошло времето на ясните права и задължения описани в конкретни процедури. При обсъждане на един бъдещ проектозакон ще трябва да се изясняват редица въпроси:

- Кой ще има задължение да дава информация? Всеки един държавен служител или специални информационни служби?

- Трябва ли да има такси при получаване на информация? Ако ги има, трябва ли да има преференции и за кого? И този въпрос би трябвало да бъде уреден, за да не се искат “натурални” такси за достъп до документи, които държавните служители имат абстрактното задължение да дават.

- Трябва ли да съществува институция, която да приема оплаквания? При липсата на традиция такава една институция може да се превърне в поредния неефективен централизиран орган.

- Какъв да бъде обхватът на исканата информация?

- Какъв да бъде срокът за получаване на информация?

- Каква да е отговорността за държавните служители, отказали информация?

Това са само част от въпросите. Но ако искаме самите ние като граждани да участваме в определянето на новите граници на полето на възможните наши действия, би трябвало да се включим в обсъждането на новите правила. Това също е действие. Едновременно с това анализът на постъпилите в ПДИ случаи на отказ за информация досега показва, че достъпът до информация е словосъчетание, в което хората влагат различен смисъл. И този смисъл не зависи от съществуващата правна уредба. Този смисъл произтича от

различните обществени връзки, характерни за обществото ни тук и сега. Ще ми позволите да обобщя: всъщност има две коренно противоположни, макар и съвместно съществуващи гледни точки, предполагащи и различни действия, за това какво е самата власт, как тя се упражнява, какво са институциите в този период на преход за страната. Ако разбираме властта само като институция, ако щете като сграда, то тогава, разбира се, достъпът до информация ще бъде някакво влизане, навлизане, достъп до “преддверията” на властта, достъп до управляващите като физически лица. Някои от държавните служители, както и някои от избраниците на народа, които възприемат себе си като част от мястото, от което се упражнява властта - “не обичат журналисти”, “страхуват се, че ще бъде изкривена информацията”, “нямат право да я съобщават” и т.н. Кмет показва среден пръст на журналисти при искане на информация. Понякога ни се струва, че това все още е преобладаващата гледна точка. Но има индикатори, които показват, че една друга гледна точка набира сили. Тя предполага разбирането и практикуването на властта като отношение, като определено партньорство, като поле на взаимодействие. Хората, които проявяват постоянство в търсенето на информация от държавни институции явно са стигнали до убеждението, че получаването ѝ зависи и от тяхната собствена активност. За нас и за тези хора в словосъчетанието Достъп до информация има поне два смисъла:

1. Действията на упражняващите властта хора да са прозрачни видими за другите. В осветяването на тези действия са най-активни журналистите, а също така вече достатъчно много неправителствени организации, които също са изразители на граждански желания и цели. Няма защо да очакваме чудеса в тази област. Степента на осветяване зависи както от упражняващите властта, така и от тези, които търсят информация, т.е. това е въпрос на взаимни действия и готовност на обществото да формулира исканията си.
2. Другият смисъл на информацията и на достъпа до нея, е информацията като история, като памет на обществото (регистри, протоколи, архиви), информацията като ресурс за наш избор, като възможност за действие. Тук става дума за свободен достъп до регистри, до документи, които не са държавна, лична или друга защитена от закона тайна.

Институциите събират за нас всякаква информация. Ние попадаме още от раждането си в регистри и списъци. И това е естествено. Но гражданите също искат да имат свободен достъп до регистрите, до базите данни, до списъците и протоколите, за да имат възможност да избират. Разбира се държавата е в правото си, институциите са в правото си да определят до каква степен някои регистри са публични, а други не са, кое трябва да бъде тайна от гледна точка на националната сигурност. В месеците, през които ние работим и наблюдаваме какво става по отношение на достъпа до информация има още един интересен факт, който бих формулирала така: осъзнаването на проблема с достъпа до информация премина от осъзнаването на необходимостта да бъде приет закон за държавната тайна към това да бъде приет закон за достъпа до информация. За мен това е показателно, властта престава да бъде тайнство, тя започва - и за нас, и за тези, които я упражняват - действително да придобива характера на взаимодействие. Превръщането на това взаимодействие в постоянен процес, зависи обаче от нас. Достъпът на информация е един непрекъснат процес, това не трябва да го забравяме, това е една непрекъсната борба за определяне на границите на нашите действия, за

определяне на процедурите и упражняването на нашите права.

Васил Чобанов:

Тези дни се добрах до един факт, който бих искал да съобщя: заместник-министърът на правосъдието и правната евроинтеграция Мария Стефкиджиева беше наскоро в Брюксел, за да представи първата хармонограма, изработена от правителствения екип за съответствието на нашето законодателство с европейското. Това се прави по Бялата книга за присъединяване на България към изискванията на Европейския съюз. Те са групирани в 21 области, една от които е достъпът до информация. Поисках да науча от М. Стефкиджиева какво пише в хармонограмата, какво представяме в Брюксел. В полето “Достъп до информация” беше отбелязано:

“Няма съществуващ закон”

Искам да кажа, че една от всичките 21 области, в които ние трябва да съобразим своето законодателство с европейското, или ако нямаме такова просто да напишем ново, е достъпът до информация. Това е областта, в която сме най-зле, и не само що се отнася до законодателното гарантиране на достъпа до информация, а и до защитата на персоналните данни. Както виждам тази тема също е включена в днешния семинар. С други думи този пропуск в законодателството е известен вече на държавно равнище.

Ще обърна внимание и върху един много важен документ в съществуващата регламентация на достъпа до информация, който сте пропуснали да приложите към раздадените предварителни материали - става дума за решение по конституционно дело №1 от 1996 г., решението е №7, където чл. 41 на действащата конституция за правото на достъп до информация е разгледан в мотивите на това решение и има изключително ценни идеи. И тъй като решенията на Конституционния съд се отнасят до всички в страната, при прякото действие на чл. 41 човек може да се ориентира много добре, както беше направил един слушател на Радио “Свободна Европа” след вашата пресконференция.

Константин Паликарски:

Действително, решение №7 по конституционно дело №1 от 1996 г. е твърде интересно като обосновка на правото на достъп до информация. Една от причините, поради които не го включихме в сборника от нормативни актове, е че в него се изброяват единствено и само правни норми. А

Тълкуването не е правна норма

От друга страна, в мотивите на решението има наистина интересни неща, свързани с достъпа до информация, но по същество и те препоръчват да бъде изготвен закон. Когато съставяхме брошурата, наблегнахме върху съществуващата правна уредба, върху нормите, които установяват права за гражданите и задължения за държавните органи, съответно - да искат и да дават информация. В тази връзка, когато започнахме да говорим за нормативните актове, можем да обобщим - нормативната уредба е безкрайно разпръсната и непълна. Факт е, обаче, че поне за момента работим само с това, което имаме, т.е. Закона за предложенията, сигналите, жалбите и молбите на

гражданите и Указа за административно-правно обслужване на населението. Това са едни общи закони, отнасящи се като цяло до административно-правното обслужване на населението - правото на гражданите да подават сигнали, молби, жалби и предложения. Това, което конкретно засяга достъпа до информация, са молбите. Използвайки този закон, ние имаме право да подаваме молби до административните органи, до държавните органи и да искаме на основание на тези молби да бъде издаден един индивидуален административен акт, а именно разрешение за предоставяне на информация или директно предоставяне на информация. Указът за административно-правно обслужване на населението даже е по-прецизен в случая, като предвижда и съответния начин, по който би могла да се дава тази информация, а именно - документ-справка. Има и ред специални закони, които се отнасят до достъпа до информация. Къде е обаче проблемът? Съществуват някакви нормативни актове, но те до голяма степен не се спазват. Може да се твърди, че даже и да бъде приет закон за достъпа до информация, този проблем ще продължи да съществува, дотолкова доколкото не може с един закон да бъде променен манталитета на чиновника. Едно от нещата, към които трябва да концентрираме всичките си усилия, е да накараме държавните служители да разберат, че са призвани да служат. Те са тези, които трябва да са в услуга на гражданите, на обикновения данъкоплатец, а не да мислят за правата си, които имат в определени случаи.

Йонко Грозев:

Безспорно нормативната уредба е разпръсната и не създава ясно и категорично задължение за предоставяне на информация. Тази недостатъчност стана още по-ясна, предполагам за това Васил Чобанов спомена това решение, след конституционното решение по тълкуване на чл. 41 от Конституцията. В него Конституционният съд зае позиция, напълно в съответствие с практиката на повечето конституционни съдилища, че правото на информация не включва задължение за държавните институции да предоставят информация.

Проблемът с прочитането на едно такова задължение в Конституцията е многостранен. От практическа гледна точка навсякъде достъпът до информация се е развивал по законодателен път, а не по силата на тълкуване на правото на информация, гарантирано в конституция, или в международен акт. Съдилищата много по-спокойно могат да създават нормативна уредба по конкретен случаи, когато са изправени пред конкретен спор. Тогава по-лесно биха могли да предвидят последиците от решенията си, тъй като създаваната норма ще има конкретни, обозрими последици. Във въпросното си решение Конституционния съд не беше изправен пред конкретен спор, а трябваше по принцип, да каже че гарантираното от Конституцията право на информация създава и задължение за държавните институции да предоставят информация. Последиците от подобно решение за цялото ни законодателство щяха да са много по-трудни за предвиждане, и за това Конституционният съд отказа да приеме, че Конституцията съдържа такова изискване.

В сравнителен план, всяко едно законодателство създаващо задължение за държавата да предоставя информация, предвижда ред изключения от това задължение. Това са изключения във връзка със защитата на лична информация, следствената и държавната

тайна, ред други неща, които са свързани с търговско-финансова дейност, т.е. има категории информация, които биват изключени от задължителния достъп. Проблемът е, че ако се тръгне по линия на тълкувателно създаване на това право, един конституционен съд, или съд, който прилага по-обща норма, гарантираща право на информация, не би могъл на базата на отделни случаи да развие ясна и подробна уредба. И това е, струва ми се, основното, което във всички случаи е притеснявало съдии, изправени пред този проблем, да постаноят, че самата гаранция в конституция, или какъвто и да е било друг международен документ за право на информация, създава задължения за предоставяне на достъп.

Затова и българският Конституционен съд в конкретния случай каза, че гарантираното “право на информация”, действително, най-малко задължава държавата да не пречи при търсенето и събирането на информация и това е нещо, върху което твърдо можем да стъпим.

Другото нещо, което каза Конституционният съд е, че конкретното задължение, което държавните институции имат да предоставят информация трябва да бъде описано и определено по законодателен път, т.е. в закон приет от Парламента трябва изрично да са посочени случаите, в които съществува такова задължение за предоставяне на информация.

Оттук, следващата стъпка и това е с което основно се занимаваше “Програма достъп до информация”, е търсенето в цялата ни нормативна уредба, закони, постановления, наредби, на такива правила, които да могат да се прочетат като създаващи

задължения за предоставяне на информация.

В някои случаи това е лесно, като например при Закона за защита на околната среда. В други случаи изкривяването на естествения прочит, на който подлежат нормите, ще бъде доста голямо. Когато те са били приемани законодателят не е имал за цел да създаде такова задължение за предоставяне на информация при създаването на определен информационен фонд. И доста ще трябва да се насилим, за да кажем: “да, те наистина създават такова задължение”. Такива са и Закона за статистиката и Закона за държавния архивен фонд и други в които се говори за ползване на информационните фондове.

Това вече създава и необходимостта от приемане на специален законодателен акт, който изрично да предвиди такова задължение. Законодателен акт, който да има такава цел и ясно да посочи общото задължение за държавните институции да предоставят информация, както и изключенията от това задължение. И другото, което е още по-важно - да създаде съдебната процедура за контрол в случаите на отказ да се предостави. Защото Коста е напълно прав, че манталитетът на държавния служител не се променя с приемането на един закон и задължително в системата трябва да бъде предвиден независим институционален контрол, какъвто по правило се упражнява от съда. Той ще трябва да следи за това как се спазват критериите, които ще се заложат в едно такова бъдещо законодателство.

Съществува и една друга възможност за независим контрол, която, от практическа гледна точка, се е оказал доста успешна в страните, в които е използвана. Това е

въвеждането на специален административен орган, който да има единствено като задача да следи за добросъвестното спазване на такова бъдещо законодателство. Практиката е показала, в страни в които е въведена такава институция, тя се нарича по различни начини, една от магическите думи е омбудсман, че такъв механизъм за контрол е много ефикасен. Рядко интересите от неспазване на информационното законодателство са достатъчно големи и достатъчно тежки, за да си струва усилието да се върви в съда за да се търси защита. Докато един административен орган, който има възложена единствено и само тази задача и гарантиран достъп навсякъде в администрацията, като практическо решение се оказва много по-ефективен механизъм гарантиращ точното прилагане на закона.

Петко Георгиев:

Да не надценяваме значението на тази нормативна уредба. Самото ѝ съществуване въобще не гарантира нейното прилагане, дори то да бъде по някакъв начин защитено чрез предвидена в закона институция или съдебна процедура и т.н. Напротив, ние сме свидетели всекидневно на несъобразено със закона поведение от страна на различни органи на властта, и не само на тях. Един от хубавите примери за това беше публикуването на стенограмата на правителството на Жан Виденов. От нея човек не научава кой знае колко, но вижда, че половината от министрите нямат реална представа за това как е устроена и как функционира държавата. Има куп други примери, които говорят в подкрепа на тезата, че самото създаване на закон за достъпа и за свободата на информацията по никакъв начин няма да гарантира свободния достъп до тази информация. Една от причините, и тук ми се иска да погледнем и в обратната посока на този процес, е че в общественото съзнание все още няма изградено разбиране, че обикновеният гражданин има право на достъп до информация и че ако има такова право - знае как то да бъде реализирано. Самите опашки пред Народното събрание от хора, които искат да го разгледат като декор, говорят, че изграждането на съзнание за свобода на информацията, или свободен достъп до информацията е в самото си начало. Нашето общество възприема като новина факта, че парламента е отворен един ден в месеца и дори приветства този факт като новина. Всички ние знаем, че няма парламент в демократична страна, който да не е отворен за посещения на граждани почти всеки ден. Когато говорим за нормативна уредба, ние всъщност говорим за създаване на закон за достъп до информация. В същото време в Европейския съюз проблемът е как да бъдат адаптирани съществуващите закони за достъп до информация спрямо последните технологични промени в областта на информацията. Намираме се на едно съвсем начално равнище и аз не мисля, че законодателството е отговорът на проблемите, пред които е изправено обществото в областта на разширяване на информацията.

Копирах си един прелюбопитен документ по повод съгласуването на политиката в областта на телекомуникациите в България. Комитетът по пощи и далекосъобщения поискал мнението на Министерството на вътрешните работи в някои специфични области и това лято един от секретарите на МВР бе върнал до Комитета, отговор написан на бланка на МВР в едно изречение: “МВР не възразява срещу изграждането на информационно общество в България по указания ред.” Подпис и печат. Страхотен документ! След като и МВР не възразява, значи информационното общество вече

може да се изгради. Струва ми се, че ние, които сме се събрали тук - представители на различни институции, организации и журналисти, трябва да имаме предвид, че масовото обществено съзнание за правото на информация и масовото гражданско разбиране за това къде и как трябва да бъде търсена информация, го няма, то е само пожелание. И списването на закон е важно, а задължаването на чиновниците да са усмихнати - още по-важно, но най-важното е създаването на такава атмосфера, която да позволи да се упражнява

граждански натиск върху институциите

да се формира разбирането, че към потребителя на информация трябва да се отнасяме с привилегировано отношение в сравнение с нейния притежател. Предполагам, че на фундаменталния въпрос чия собственост е информацията, българските граждани няма да дадат този отговор, който бихме искали. Биха казали, че тя е собственост на институцията, където отиват да я търсят. Ще илюстрирам думите си с една книжка, не зная защо ми е останало руското копие от нея: “Вашето право на правителствена информация”. Само първите две страници са предговор към руската ситуация, останалото е просто преведено от Американския съюз за граждански права, брошурата, която те разпространяват в Съединените щати - “Вашето право на правителствена информация”. Това е наръчник на потребителя. Наръчник, по-голямата част от който е под формата на въпроси и отговори по раздели информация. Примерно: “Имам ли право да присъствам на заседание на правителството?” И отговор: В такива случаи - да, в такива случаи - не. Такъв тип помагала имат поне толкова значение, каквото значение има и списването на добър закон за достъпа до информация, защото иначе процесът просто си остава в определен властови слой, без големи шансове да излезе оттам и без да има реален ефект за разширяване на познанията на гражданите. В последните няколко седмици станахме свидетели на интересни примери за това как различни представители на обществеността и на медиите си представят свободния достъп до информация. Спомнете си случая с публикуваната стенограма от заседанието на Националния съвет за радио и телевизия, който е срам сам по себе си, но искам да кажа че, самият факт на публикуване на стенограмата, стана повод за сблъсък на крайно противоположни мнения. Едното - за това, че след като имаме принципна свобода на информацията, всичко трябва да бъде публикувано и прозрачно, което звучи доста привлекателно и другата гледна точка - че след като е придобита по неявен начин, стенограмата не трябва да се публикува. Стана ясно, че липсва разбиране за това какъв би трябвало да бъде статутът на подобен вид информация. В Съединените щати спрямо подобна информация би се приложил статутът на т. нар. executive privilege, ограничение от страна на властта. Този статут дава право на правителството да заседава по-свободно, отколкото би го правило пред телевизионните камери. По силата на същия този executive privilege в Америка никога не би могло да се разсекрети стенограмата от заседанието на Жан-Виденовото правителство - вярно, че там такова правителство не може да има - но сега говорим за технологията.

Накратко, проблемите са повече, отколкото биха били решени и с най-съвършеното законодателство в областта на свободния достъп до информация.

Стояна Георгиева:

За да изпълняват пълноценно функциите си на посредници отделите за връзки с обществеността или пресцентровете, както сте ги нарекли, трябва да са в състояние да могат да правят това. Защото тези отдели не са изолирани звена в системата на управление, а са неразривна част от нея. Ето защо, още от първия ден, в който започнахме работа в Министерския съвет, за нас бе ясно, че предстои да извървим един дълъг път, че трябва да градим трайно и сигурно нови правила, норми, механизми и взаимоотношения, които да зададат модела и структурата на информационната политика на правителството. Радвам се, че не само ние, но и други са забелязали приетата в понеделник стратегия за изграждане на модерна административна система на Република България. Като част от раздела за увеличаване на ефективността на информационната политика е залегнало изискването за разработване на нормативна уредба за достъп до информация в съответствие с конституционното право на гражданите да бъдат информирани. Ето това е стъпката, която досега никой не бе намерил за нужно да предприеме. Това е регламентът, който ще гарантира, че медиите и обществеността няма да са зависими от субективните решения на министрите или на администрацията

за какво да информират и за какво да не информират

Проблемът за достъпа до информацията е сложен, многоизмерен и подготовката на такава уредба ще бъде дълъг процес, включително и заради това, че този процес ще бъде двустранен - освен волята и усилията, които трябва да полагат институциите, трябва да се изгражда и насрещно отношение в обществото, в гражданското общество. Разбира се, трябва да се вземат предвид твърде много компоненти при разработването на такава уредба. Например, дали процедурите за гарантиран достъп до информация ще засягат само правителствената информация, или всяка публична дейност, дали предвид защита на обществения интерес, трябва да се въведе задължение и за някои частни лица, например новоприватизираните предприятия, да разкриват информация. Ето защо ние не само по задължение, но и с интерес изучаваме чуждия опит. Във Великобритания, например, правителството на Тони Блеър, в изпълнение на предизборната си програма, разработи и направи публична Бяла книга за подготовка на проект на закон за достъп до информация, озаглавен

“Твоето право да знаеш”

След дебата по Бялата книга през тази година британското правителство ще публикува и проекта за закон, който след продължително обсъждане ще бъде внесен и в Парламента. Възможно е българското правителство да избере при разработката на законовата уредба подхода при работата по проекта за достъп до информация, приложен при търговския закон. Доколкото приемането на законовата уредба за държавната тайна е неотложно, крайно време е да се сведат само до необходимия минимум данните и обстоятелствата, съставляващи държавна тайна, тази материя за държавната тайна може да се разглежда като първа част на закона за достъп до информация. През това време ще се работи и подложи на обсъждане и останалата част на закона, която създава действителен механизъм за реализиране на прогласеното от

Конституцията право на гражданите на достъп до информация. В нея ще залегнат и гаранциите за неприкосновеността на личния живот на гражданите. Темата за правото на личен живот и за защита на информацията за личността е важна за правителството наравно с гарантирането на частната собственост и неприкосновеността на жилището. Тази тема става все по-актуална при масовото навлизане на модерните информационни технологии. Тук, обаче следва да обърнем внимание и на следния проблем: има разлика между информация за личността, интересът към която може да се приравни с любопитство, и такава, която може да представлява обществен интерес. Гражданите имат право да знаят повече за хората, които ги управляват, отколкото държавата има право да знае за отделния гражданин. В тази връзка мога да цитирам и част от мотивите на решението на Конституционния съд по делото за тълкуване на комуникационните права и свободи на гражданите. А там се казва: “Може да се заключи, че държавната власт като цяло, както и политическите фигури и държавните служители, могат да бъдат подложени на обществена критика на ниво, по-високо от това, на което са подложени частните лица.” Водени от това разбиране, и аз, и моят екип предоставяме на журналистите информация, която на пръв поглед може да изглежда и жълта. Преди да приключа, за да продължим с дискусиата, искам да ви кажа защо ние, като правителствена информационна служба, проявяваме подчертан интерес към разработването на законодателство за достъп до информация. Често в стремежа си да предоставим на медиите данни, свързани с управленския процес, се натъкваме на несигурността на заетите в администрацията, които не винаги си дават сметка кое е публично и кое не. Завършвам с това, че създаването на ясни правила би подпомогнало подготовката на необходимата за цялото общество информационна база, би направило държавните служители по-дружелюбни, всъщност би ги направило такива, че да си изпълняват задълженията, би улеснило в крайна сметка и нашето задължение да бъдем в помощ на медиите.

Веселка Венкова:

“Да се съставят закони е по-лесно, отколкото да се спазват” е казал не без основания Наполеон. Макар че самата Конституция гарантира правото на информация и съществуват един куп текстове в закони и в подзаконовни актове, за което постоянно ни напомнят нашите юристи, на мен все ми се струва, че забранителните текстове са повече и при това обикновено са неясни и двусмислени. Именно това дава възможност за субективна интерпретация, което много ни пречи във всекидневната работа. Като че ли “артистичността” на законодателя ражда колизиите във всекидневието на боравещите с информация, имам предвид и представителите на пресцентровете, и нас - журналистите, които сме активни потребители на информация. Обществеността, струва ми се, все още трудно си дава сметка, че нуждата от ясни правила при достъпа до информация не е никакъв журналистически каприз или европейски гевезелък, а необходимост в демократичната държава. И съм почти сигурна, че онези, които определят правилата на играта, знаят за какво точно става дума и може би точно поради това все още не желаят да има ясен регламент. Гражданинът е оставен сам на себе си.

Когато става дума за правата му - ако въобще той знае какво търси, къде да го търси и как точно да го поиска - обикновено те му се дават, с ред обструкции и уговорки. Купища чиновници биват респектирани, когато им цитираш някакъв закон, и не са малко

онези, които за да не покажат невежество, сърчно сервилничат - в такива случаи именно се получава повече и възможно най-точната информация. Но това всекидневно надхитряне хаби много енергия, пилее време и не малко средства. Често съм се питала какъв е достъпът до информация на самите говорители на пресцентровете, на ведомствата и дори съм се съмнявала дали те подозират, че понякога играят ролята на фалшива патица. Оказва се, че

информационната политика у нас все още е лукс

Много ведомства като че ли не са наясно какво означава информационна политика и предпочитат да работят “на парче”. Свиква се пресконференция от някоя община или от РДВР, на която организаторите казват: “Добър ден, питайте.” Излиза, че те не са ни повикали, за да ни съобщят нещо, а за да разберат какво и колко знаем. Редовна практика е пресцентровете или говорителите да пишат дописки за общо ползване, а някоя медия да толерира с по-подробна информация по лични предпочитания или неизвестни съображения, свързани с неясни договорености, идващи обикновено все някъде отгоре. Често “масовата доза” е умишлено непълна, понякога неточна и заблуждаваща и съм сигурна, че това засега е най-отгъпканият път на манипулацията. Принуждаваш се да търсиш информация по нерегламентирани начини, стигаш до по-високо стъпало, работил си понякога дни и часове, търсиш, питаеш, ровиш се из документи и накрая някой видял се в чудо шеф, разбрал, че няма отърване от теб, се разпорежда да се извикат освен питация и още няколко журналисти, а нерядко да обяви пресконференция по тема, по която работиш месеци.

В РДВР Велико Търново, например, преди година имаше нареждане, ако имаш специални въпроси по конкретна тема, да ги оставиш при дежурния в приемната и в момента, в който ги получи говорителят, или там съответният ресорен шеф, цялата гилдия започва да работи по твоя случай. Може би се отплесвам с примери от практиката, но информацията е не само най-скъпата стока, тя продължава да бъде и най-силният управленски лост и около нея ще има боричкания и шум не се знае още колко дълго време. Защото у нас информацията като че ли все още се възприема като клюка и докато достъпът до нея не се регламентира по законов път и тя не стане обществено осъзната необходимост, ще витае в едно неизяснено и мътно пространство.

Веселина Седларска:

Заговорихме против нормативната уредба, а аз искам да я защита давайки пример колко е важно каква ще бъде тази уредба. Неотдавна на един международен семинар по толерантност и човешки права, попитах колегите, дошли от страни, подобни на нашата, има ли в някоя от техните държави закон за достъп до информация и само колежката от Хърватско каза, че при тях има такова нещо. Това много ме изненада, защото малко преди това тя бе прочела доклад как бежанците не знаят своите права, как всеки може да прави с тях каквото си поиска, защото те дори не знаят какво има в закона и не могат да се позовават на него и се оказва, че не е толкова важно да има закон за достъпа до информация, а хората да знаят къде и как да търсят текстовете, които ги интересуват. Като неотменна част от канадския закон за свобода на информацията например е

регистърът на документите, който се попълва непрекъснато

той се намира във всяка пощенска станция, така че всеки човек, който иска да получи достъп до някакъв документ отива, поглежда в този регистър, знае има ли такъв документ и знае къде да го търси. Един закон не е достатъчен.

Андрей Иванов:

Беше поставен въпросът чия собственост е информацията. Доколкото ми е известно този въпрос все още не е релевантен от гледна точка на законовата база в България. Въпросът за собствеността върху информацията има отношение само към материята, третираща авторските права. Собствеността върху информация като данни, при това обикновено структурирани, примерно бази данни в отделни министерства или друг тип информация, не е дефинирана в юридически план. А такива данни и такива бази реално съществуват, те са продукт и струват огромни пари.

Конкретният ми пример и конкретният повод за тази реплика са базите данни, натрупани и натрупвани в отделните министерства, най-вече в министерството на промишлеността. В това министерство има данни за всяко предприятие в България, за дълготрайните материални активи, за степента на тяхната амортизация, даже за възрастта и марката на едно или друго оборудване. Искам да кажа, че трябва да мислим за

информацията като стока и властови ресурс

Всичко това е огромен ресурс, и властови, и материален, достъпът до него обаче не е регламентиран. Хем го има, хем го няма и в резултат той бива обсебван от онези, които са “близо” до информацията, които са в досег с нея. Затова тя се просмуква на черния пазар - говори се например, че един профил на предприятие струва около 1000 марки. Затова и тези, които “седят” върху информацията, са последните, които биха се съгласили тя да стане публична. Проблемът, че въпросните масиви са създавани с бюджетни, т.е. на данъкоплатеца средства и обществото, т.е. данъкоплатецът имат някакви права върху тях като че ли се подминава като несъществуващ. Струва си да имаме всичко това предвид, когато говорим за бъдещите закони, за бъдещите отношения между отделните институции, за регламентирането на достъпа до информация занапред.

Мариана Кацарова:

Има много случаи на журналисти или на граждани, които се опитват да информират обществото за различни неща, които властта крие, за да манипулира по-лесно обществеността - тази информация може да бъде екологична, политическа, социална. Когато правителството предприема мерки срещу тях и ги затваря, ние в Amnesty International ги обявяваме за затворници на съвестта. Вече цяла година аз се занимавам с един такъв случай, който при нас се води

затворник на съвестта

Той е бил капитан, трети ранг в ядрена руска подводница и след пенсионирането си, решава да напише доклад, в който да разкаже за катастрофите на ядрените подводници в Северно море, станали причина за такова страшно замърсяване, че по целия морски бряг и в Русия, и в Норвегия, продължават да се раждат деца с малформации. Руското правителство обаче счита тези данни за държавна тайна. След като написва своя доклад, заедно с една неправителствена организация в Норвегия, този бивш капитан трети ранг, бива арестуван от КГБ, сега се нарича ФСБ, в Петербург. Държаха го в затвор около една година. По обвинението за разкриване на държавна тайна той получи по стария наказателен кодекс, смъртно наказание. Междувременно бе променен този руски кодекс, но той бе освободен не от принципно разбиране за несправедливостта на присъдата, а поради личното настояване на Анатолий Чубайс, който бе принуден да се съобрази с позицията на Amnesty International, съобщена му натрапчиво в антракта на една театрална премиера в Москва. А информацията, съдържаща се в доклада на бившия капитан трети ранг, е била събрана от вестници, от вече написани статии. Ето каква може да бъде силата на журналистиката.

Константин Паликарски:

Това, че държавата пази информацията за себе си поради опасност от изкривяване от страна на неетични журналисти, е теза, която аз категорично не приемам. Там, където не се дава информация, разцъфтяват слухове, излизат лъжи. Там, където има колкото се може повече информация, за лъжите просто не остава място. От тази гледна точка мисля, че най-добрата защита на държавата срещу каквито и да е злоупотреби от страна на журналисти или на капитани на ядрени подводници, е държавата да бъде максимално открита.

Йонко Грозев:

Най-напред, пожелавам на всички нас да не се налага да ползваме услугите на Amnesty International. На няколко пъти в различни изказвания се появяваше недоверие към възможностите на законодателната уредба да реши нещо. И това недоверие е до голяма степен обосновано. Промяната на законодателната уредба ще бъде просто една стъпка в някаква посока, тя по никакъв начин няма да реши проблема, но така или иначе гарантирането на още една възможност за получаване и за търсене на информация ще ограничи възможностите за разпространяване на лъжи. Трябва обаче да сме наясно - никога никакво законодателство не може да ви гарантира цялата информация. Добрият журналист винаги ще има нужда от свои собствени източници и в това е и неговият професионализъм. Но законодателството, за което говорим, ще даде още една възможност за търсене на нещата, които ни интересуват.

Андрей Иванов:

Темата “Пресцентровете като посредници” напоследък е модна - както темата за посредниците изобщо. Тя обаче не е точно формулирана. “Пресцентровете като

посредници” означава да разглеждаме последните в някаква отстранена, почти независима роля и функция. Това просто не е вярно - те са част от институцията, при това нейна органична и зависима от институцията част. Вярно е, пресцентърът често изпада в двойка функция, но той винаги си остава от едната страна на “барикадата”. Това неизбежно предопределя неговите функции, структури и отговорности.

Когато говорим за посредници, веднага трябва да си зададем въпроса -

Посредници между кого?

От едната страна нормално се възприема властта, институцията. От другата страна обаче, някак си по презумпция се изправя фигурата на обществото, която е абсолютно аморфна и неконкретизирана. Затова винаги трябва да имаме предвид, че от другата страна на това отношение нямаме общество по принцип, а имаме втори посредник - и това са медиите. Всъщност истинският посредник са медиите, не пресцентърът, или пресцентровете. Доколко медиите притежават необходимото чувство за отговорност, доколко са способни да не се поддават на манипулации и самите те да избягват да манипулират, доколко са свободни и доколко в чисто финансов план могат да си позволят да не се поддават на профанирани вкусове дебелашки очаквания е особен проблем. Важното е, че двете страни на отношението “власт - общество” се представят от своите посредници - пресцентровете и медиите.

Оттук, ако приемем тезата, че пресцентровете са посредникът “от името и по поръчение” на институцията, можем да очертаем три възможни сценария за тяхното действие. Тези сценарии са различни в зависимост от това как се самоосъзнават пресцентровете, какви функции те смятат, че трябва да изпълняват.

Първият сценарий е налице, когато пресцентровете действат като информационна клапа - като информационен вход и информационен изход на институцията. Те са на изхода на тази клапа като посредник между институциите и обществото. Те получават информация и по-нататък по някакъв начин я използват. В ролята си на входяща клапа пресцентърът слуша “ехото”, събира отзвуци за себе си и институцията, набира някаква вторична информация за това по какъв начин е възприето дадено послание и защо.

Вторият сценарий на възможно поведение на пресцентъра е неговата роля на информационен филтър. Тук вече пресцентърът се поставя в една по-активна позиция, като си позволява (или му позволяват) да ограничава или да сортира в един или друг план информацията, която излиза от съответното ведомство или институция. Третият възможен сценарий е да бъде “активен манипулатор”, като в думата “манипулатор” влагам не отрицателен, оценъчен смисъл, а имам предвид стремежа да се налагат някакви нагласи, или поведенчески стереотипи с надеждата или очакването тези нагласи да доведат до промяна в самата реална ситуация. Това се случва доста често, става въпрос за чисто психологически механизъм. Даже такива рационални системи като финансовите пазари се оказват изключително чувствителни на подобни механизми, при които някакви интуитивни очаквания или страхове в един момент по неведоми пътища се материализират като самосбъдваща се прогноза.

Всеки от тези сценарии предполага различни модели, според които се организират пресцентровете и отношенията между тях и институцията. Тъй като обаче тук имаме представители на самите пресцентрове, най-добре би било те да се изкажат по въпроса -

каква е тяхната представа за това, по кой сценарий трябва да действат, как го правят, какви проблеми имат и т. н.

Последното, което искам да кажа в тази връзка е за ролята на другата страна на това уравнение с няколко посредници, за обществото. Тук се спомена думата “обществен натиск”. Мисля, че все още не сме достигнали до момента, когато има основание да се говори за

обществен натиск за търсене на информация

Самото търсене на информация е изключително рядко, не на последно място поради липсата на култура, на разбиране, че човек може да си позволи подобно нещо. Все още доминира представата, че информацията се дава, че това е някакъв акт едва ли не на благоволение. Може би това е резултат на опита ни от десетилетия и за да се преодолее този стереотип, мисля, че ще мине доста дълго време на търпеливо насаждане и пропагандиране на самия принцип, че достъпът до информация не е никакво благоволение, а напротив, задължение на държавата, за което данъкоплатецът си е платил с данъците.

От тази гледна точка мисля, че оптимистично може да звучи надеждата за чисто технологичен пробив, т.е. тези културни и други стереотипи да бъдат заобиколени и пробити от самите технологии. Ще ви цитирам един пример. Преди година разговарях с едни чиновници във връзка с достъп до информация. Те имаха големи резерви към идеята нещо да бъде публикувано. Когато обаче им казах, че това няма да се печата по вестниците, само ще го сложим в Интернет, те се съгласиха: “Е, щом е само в Интернет - няма проблеми”. Споменавам за Интернет, понеже знаем, че информационната служба на Министерския съвет активно работи за достъпа по Интернет до информация за правителството, както и за достъп на самия Министерски съвет до Интернет. Много е важно да чуем каква е представата за това на властта, образно казано, доколко технологичният скок ще бъде използван като повод и начин да се заобиколят и прескочат тези латентно дремеци представи и стереотипи. Понеже самата технология неизбежно налага нов тип възприятие, нов тип подход към нещата, тя възпитава самите ползвачи.

Веселина Седларска:

Важно е самите пресцентрове да нямат превратна представа за своите функции какъвто е примерът с пресцентъра в сливенската община. Когато той бе създаден, ние, журналистите, го посрещнахме с голяма надежда, по всичко изглеждаше, че това ще е едно дружелюбно място за нас, предоставящо възможности за работа. Журналистите смятаха, че там могат да седнат, да прочетат вестници, почти лукс за кореспондентите, които нямат работни места. Но само след няколко дни разбрахме, че това е просто много лицемерна форма за процеждане на информацията, за спускане на определени внушения, за манипулации, един опит всички да бъдем привлечени в изграждането на образа на кмета, такъв, какъвто го вижда някакъв негов много предан човек. И така, спряхме да се радваме на пресцентъра, защото където и да отидехме за информация, ни казваха: “Има пресцентър, идете там!” В крайна сметка този пресцентър ни прегради

пътя към службите в общината. Аз предпочитам да няма такъв, да ходя сама да си търся информацията, а не да получавам пресята информация от тази служба.

Христо Христов:

Изглежда, че това е някаква масова практика - май всички пресцентрове по общините, независимо кметът от коя боя е, си приличат като една майка да ги е раждала. Те се възприемат точно като имиджмейкъри, а не като хора, които предоставят информация. Така те се превръщат по-скоро в бариери за достъпа към определената личност, която притежава информацията. Указанията, изглежда са всеобща, независимо дали идват от централата на опозицията или на управляващата партия.

Людмила Господинова:

Добрич е сред онези наши градове, в който е позволено на кметската оперативка в понеделник да присъстват абсолютно всички журналисти и да навлязат изцяло в кухнята на проблемите на общината. На тези оперативки се говори за наказания, за провали, за поощрения, за потупване по рамото, за всичко и всичко е абсолютно открито за журналистическата гилдия в града.

Веселка Венкова:

Аз срещам определени проблеми с пресцентъра на РДВР. Ще цитирам един от последните случаи във Велико Търново. На 24-и убиват софиянец в хотел "Янтра". На 25-и го намира камериерката и вестниците пишат с променлив успех. Двама колеги намират информация, че убийците са хванати. Информацията излиза в сряда в два вестника. В четвъртък, подложен на натиска на другите колеги, говорителят на РДВР Велико Търново подаде оставка, защото не можел да се справи с "набезите на нагли журналисти", които намирали неформални пътища, за да се доберат до информация, която впрочем се оказва абсолютно вярна. След което се съчини версия - явно необходима, за да се защитят хората, които бяха дали информацията, че тези публикации са попречили на работата. Кореспондентът на "Труд" във Велико Търново е единственият човек, който е облагодетелстван, защото директно обслужва полицията.

Разум Даскалов:

Специално за Велико Търново - колежката до голяма степен е права. Кое в организацията на нашата работа е новото - досега в РДВР имахме т.н. говорители, които изпълняваха тази длъжност между другото. За първи път сега пристъпваме към назначаване на определени за тази работа подходящи хора във всички регионални дирекции на вътрешните работи на база на една нова структура, която нарекохме "Превенция на престъпността". И може би първото и основното в техните функции ще бъде да осъществяват връзката с медиите. Не зная дали пресцентровете могат да бъдат наречени точно посредници, или някакво необходимо зло, като че ли и това определение има смисъл. Наистина нещата в провинцията досега не стояха добре, но има надежда, че новите хора, които ще бъдат назначени и само за това ще отговарят, ще

раздвижат нещата. Освен това вашите информации за това как работят тези хора ще бъдат добре посрещнати от нас, в пресцентъра. Не искам да оправдавам колегите, струва ми се, че не може да искате толкова бързо да се променят хора, които много години са работили на принципа

“за полицията - или добро, или нищо”

Въпреки всичките усилия, които се полагат, мисля, че има много примери на отказ на информация по места и вие сте ги посочили. Повярвайте ми, ние водим и една вътрешна борба да убеждаваме дългогодишните служители в тези структури, че отношенията ни с медиите трябва да се променят. Блазня се от мисълта, че може би сме по-активни от преди, всекидневно си сътрудничим с криминалните репортери, които просто не ни оставят на мира, те са страхотни хора, просто при тях празно няма. Вярно е, че сигурно има и привилегировани, и по-активни, и хора, които са си създали неформални връзки и мрежа от информатори. Не забравяйте, че повечето ваши информатори, честно казано са извън пресцентровете. Мисля, че винаги ще си остане това ваше търсене, тази ваша конкуренция, все нещо ще намирате в повече и не ни обвинявайте, че примерно ние не сме ви го дали, дори и това е един добър шанс за вас и да откриете нещо различно от официалното комюнике.

Христо Христов:

На чие подчинение ще бъдат офицерите по превенцията и какви ще бъдат техните права, тъй като в момента изпълняващите длъжността говорители все още твърдят, че са подчинени директно на шефа на РДВР и не разполагат с права, за да задължат съответните служби да предоставят необходимата на журналистите информация? Ще остане ли за в бъдеще тази ситуация?

Разум Даскалов:

Те ще бъдат на щат точно към пресцентъра, не към местните регионални дирекции, една от идеите е точно такава. Значи, те са всъщност представители на МВР. Това до някъде издига техния статут и да се надяваме, че ще бъде по-добре. Разбира се, те ще имат някои проблеми на местно равнище, но ще трябва да ги решават, разбира се.

Галя Константинова:

Когато говорим за работата на пресцентровете на МВР, ми се иска да напомня онази поговорка, която много често използваме - “Царят дава, пъдарят не дава”. Съвсем конкретен пример: когато беше съобщено, че цар Киро е поръчител на атентата срещу в. “Труд”, всички медии в Пловдив научихме подробностите не от пресцентъра на РДВР-Пловдив, на чиято територия е бил арестуван заподозреният, а от кореспондентката на БТА в София. Предполагам, че всички колеги са имали подобни случаи в практиката си -

от София да се научава за неща, случили се в провинцията

защото пресцентровете на РДВР дават информация в столицата, а не на местните журналисти, които е логично първи да отразят събитията.

Стела Ковачева:

Имам принципен въпрос към всички колеги, които представляват тук пресцентровете. Как виждате ролята на пресцентъра - като средство, което получава информация от съответното ведомство и я транслира към нас - или като звено, което ни улеснява, примерно нас, журналистите (и в по-широк аспект - гражданите) да получим информацията, която ги интересува. Защото колегите казаха, че някои от пресцентрове се превръщат в имиджмейкъри на съответната институция. Аз считам, че това е неизбежно щом пресцентъра е на щат към съответна институция, ведомство или стопанска организация. Служителят не може да бъде нелоялен към своя работодател, а ако е такъв, той просто дълго няма да работи там. Какъв е механизмът? Ще дам един пример: днес имаше пожар в Нефтохим. Какви са причините? Може ли служителите в пресцентъра да знаят нещо повече за това? Те разполагат с информацията, която им е дал шефът на технологичния отдел - две изречения - а журналистите искат повече. Не е ли задължение на пресцентъра да ми помогне да достигна до компетентния специалист по този въпрос, да ми осигури контакт с него? Не говоря за неформалните връзки, които всеки сам си създава и които понякога могат да създадат служебни проблеми на човека, който ни е съобщил нещо. Ролята на пресцентъра, според мен, е да осигурява достъпа до информация в по-широк аспект, която е притежание на ведомството. А не просто да дава някакви написани бюлетини или бланки с факти, които са за всички ни еднакви, но не съдържат нищо повече от вече известния гол факт. В пресцентъра няма как да знаят всичко за всички звена. Разбира се, че журналистът винаги ще търси, но преди да тръгнеш да търсиш, ти е необходима институционализирана информация. Четенето между редовете е наша работа. Но аз не мога да работя и по предположения. Има и официална информация, която трябва да я получа, за да мога да почна нещо да анализирам.

Милена Милева:

Разбира се, че пресцентровете са подчинени на институцията си и ако не са лоялни няма да бъдат дълго там. От друга страна обаче, ако те не са лоялни към гражданите и към медиите, които са посредници между институцията и обществеността, самата институция няма да ги търпи дълго време в себе си. И аз мисля, че това се разбира. Преди малко стана дума за три сценария на пресцентровете - като клапа, филтър и димка. Има още един, четвърти, към който ние се опитваме да вървим -

пресцентърът като комуникатор

т.е. не само да даваме информация, но да я даваме още зелена, да чуем какво мисли обществото, за да може тази информация да служи и за обратна връзка на управлението. И затова отново ще се спра на Интернет като средство да заобиколим

манталитета: има създадена страница на правителството в Интернет. Ще използвам възможността да ви съобщя нейното име - bulgariagovern.bg За първи път на тази страница сме поместили проектозакона за изменение и допълнение на закона за приватизацията, одобрен от Министерския съвет и внесен в Народното събрание; публикуван е Закона за приватизация с Email адрес за обратна връзка. До момента обаче нямаме нито един коментар. Направихме усилия да го популяризираме сред консултанти, инвестиционни посредници и т.н. и чакаме обратна връзка, имаме уговорка с председателя на икономическата комисия на Народното събрание всички тези коментари да ги предадем в Народното събрание, защото от там може да излезе нещо интересно и полезно. Така че, опитваме се да бъдем и комуникатор, опитваме да търсим и други канали за контакти, надяваме се, че това ще стане и с другите пресцентрове. Използвам тази среща, за да направя още една реклама - заедно с Центъра за либерални стратегии, с финансиране от Холандското правителство, организирахме една

програма “Контактите медия - власт”

В рамките на тази програма ние направихме един експеримент. Събрахме пресцентрове и журналисти, които отразяват работата на представените институции и им предложихме да си сменят ролята игрово; зададохме им ситуации, в които беше заложен морален избор - в смисъл, може ли да си позволи медията да бъде използвана като пощенска кутия; сменихме им ролята и най-малкото, което със сигурност постигнахме, е че всеки един от участниците е мислил поне за тези три - четири часа по време на семинара с главата на другия и се е поставил на негово място. Тъй като стана ясно, че съществуват проблеми с пресслужбите на общините, надеждата ни е да ни помогнете да продължим програмата в тази посока и да съберем на едно място журналисти и общински пресаташета, за да си разменят ролята и да започнат да мислят с главата на другия.

Андрей Иванов:

Разбира се, комуникацията е изключително важен момент, аз съзнателно изобщо не говорих за пресцентъра като комуникатор - поради простата причина, че не пресцентърът трябва да изпълнява тази роля. Комуникирането е отделна, изключително важна функция и според мен не е случайно, че не говорим за пресцентър на Министерския съвет, а за информационна служба на Министерския съвет, където има пресцентър. Мисля, че от това, което чухме тук като опит на отделните градове, наистина някои пресцентрове работят като димки, други се опитват да влизат в някаква друга роля. По отношение на комуникацията и отделните роли има обаче още един изключително драматичен проблем: какво да комуникираме в крайна сметка. Дали да комуникираме някаква фикция или да комуникираме реалност? Първичното, според мен, е предметът на комуникация. Ако има реформа, тя ще се комуникира, ако няма реформа, тогава неизбежно ще се комуникира някаква фикция и въпросната функция се свежда до една димка. Димката обаче, колкото и плътна, в един момент неизбежно се разсейва.

Стояна Георгиева:

Въпросът не е в това как се наричат тези отдели, дали са за връзки с обществеността, дали са пресцентрове. Ние се наричаме правителствена информационна служба, след закона за административната реформа, ако се допусне, че ще има унификация на тези служби, може да се наричаме и нещо друго. Действително названието трябва да отразява и призванието, но така или иначе

основната функция е комуникацията

Това е един двустранен процес. Това е един диалог - комуникираш това, което правиш. Реформи ли ще правиш, нещо друго ли ще правиш, така или иначе ти го комуникираш това нещо. Когато има двустранен процес, когато се задават въпроси, и се получават отговори, то няма начин да не се разбере за какво иде реч; какво точно комуникира властта. Аз изслушах с внимание колегите, които разказаха за тези пресцентрове, които работят като имиджмейкъри. Много е хубаво, че по принцип са създадени пресцентрове и че има мислене за това, че общинските ръководства трябва да бъдат открити към журналистите и към обществеността. От друга страна си мисля дали съкровено желание на един журналист е да присъства на оперативката на кметовете или примерно на министерствата, или на колегиум на някое министерство, защото вие много добре знаете, че ако аз утре поискам да присъствам на вашата оперативка на вестника и главният редактор ме покани, то вие може да си спретнете такава оперативка, да си говорите такива неща, че чудесно да си ме подхлъзнете на някъде, а пък после вече да си говорите за същинските проблеми. Ето защо трябва да се търси нещо друго и да се изисква нещо друго. Става дума действително за информация, за процес, за познания относно това кой какви функции има, кой за какво отговаря, кой е компетентен по проблемите, към които има обществен интерес, каква е цялостната структура и тогава действително пресцентърът може да ви служи за посредник, да ви даде и повече, отколкото вие примерно сте поискали. Това е същинската работа на един пресцентър, иначе няма лошо, че го има... ..Аз сега даже започвам да се чувствам гузна, че предвиждаме да правим ремонт на залата, в която стоят журналистите, искаме да я направим по-модерна, по-добре оборудвана, така че всеки да може да си върши работата както трябва и ви моля още веднъж да се огледаме и в останалите държави и да видим как стоят нещата, какъв е достъпът на журналистите до министрите, до висшата държавна администрация, какви са каналите да се достигне до тях. Най-често и най-регулярно се контактува с говорителите. В България за съжаление

статутът на говорителя в държавните институции не е развит

Това е един голям проблем, който издава липсата на зрялост на самите ни управленски институции, на самата държавна администрация. Разбира се, работим в тази насока, но не можем да обещаем, че до няколко месеца, или до една година статутът на говорителя ще го има във всяко министерство. Действително трябва време, трябва и взаимно разбиране, но аз искам още веднъж да апелирам към вас да си адресирате желанията, да осъзнаете какво точно искате. В момента всички журналисти имат едно съкровено желание и това желание е изпълнено - да има достъп до министрите преди

началото на заседанията на Министерския съвет. И може би заради това, когато сега този закон за приватизацията е пуснат по Интернет към него няма интерес. Това ще бъде практика и проектозаконали и различни нормативни актове, включително и намерения и т.н. ще бъдат слагани в страницата на правителството, ние действително търсим коментара и коректива, а потребителят, онзи, който чете и вижда какво е написано там, ще получи повече, отколкото очаква, стига да може да го разчете.

Александра Свиридова:

Благодаря, че сте готови да чуете това, което искам да ви кажа - това е рядка възможност да споделя с вас своя опит, който - струва ми се - може да бъде полезен на всеки. Преди всичко трябва да призная, че аз съм в много лоши отношения със законите, не желая да ги познавам, защото не уважавам тези, които са ги писали. За 70 години съветска власт болшевиките си извоюваха правото да не бъдат уважавани от мен.

Условията при които работих при съветската власт бяха уникални - бих ги определила така: между двата танка. Между танковете на 1991 г. и танковете на 1993 г. Ще поясня и една съществена подробност, която ще ви помогне да разберете моята позиция - аз не съм герой; просто когато пред целия свят бе обявено, че

ние ще живеем без цензура

се появиха идеални условия за работа. Когато цензурата съществуваше, аз нито веднъж не направих нещо, което можеше да ме компрометира; получаваше се обаче така, че онова, което правех, се явяваше на бял свят в орязан вид. Впрочем, днес аз съм благодарна на болшевиките и за това: преди десет години направих първия в Съветския съюз филм за концентрационния лагер Освиенцим. Създадох филма по времето, когато бе забранено да се произнася както думата евреин, така и думата Освиенцим. Това е десетминутен мултипликационен филм за единствената играчка, намерена в концентрационния лагер. Тъй като там е имало много деца, не успявали бързо да ги убиват, а те много шумели, един майстор на кукли направил играчка, за да може с нещо да бъдат занимавани малките. Тя се намира в музея на Освиенцим. Аз никога не съм ходила там и никога не съм я виждала. Прочетох за това, направих играчката и десет минути, без звук на екрана се вижда тази кукла. Всичко обаче става ясно. Днес в Америка този филм е определен като най-доброто символистско произведение за Холокоста. Работата е в това, че аз никога не съм се занимавала със символизъм. Символът го създадоха болшевиките.

При болшевиките, по времето на Горбачов, направих голям филм за Колима, за колимските лагери, за Варлам Шаламов. И тъй като не смятах, че имам морално право лично да говоря за престъпленията на болшевиките - не бях жертва в прекия смисъл на думата, не моята кожа бяха съдирали - избрах за свой герой Варлам Шаламов - писателя, който 20 години е прекарал в Колима и достатъчно подробно е описал

методите, с които системата унищожава човека

Като използвах неговия глас зад кадър - тъй като ставаше дума за неговия, а не моя

разказ, аз помогнах върху това повествование да се подредят картините и образите. И много се гордея с това, че филмът беше забранен през 1990 година. Защото моят ненатрапчив авторски патос се състоеше не в това, че Горбачов е позволил да се говори за мръсното минало, с което ние винаги сме приключили, а в това, че всеки разстрел може да бъде повторен във всеки момент. При това аз се позовавах на законодателството. През 1993-година, когато напуснах Русия, хората използваха долари, въпреки, че в закона беше написано, че за използването на долари се предвиждат 8 години без съд и следствие. Аз се обръщах към всички с въпроса: “Как се съчетава едното с другото, в кой момент ще започнат да пращат в затвора хората, които се разплащат с долари?” Защото долари имаха не само проститутките, но и всички останали граждани. Отговор не получих и мисля, че този член от закона още не е отменен.

И така през 1991 г., след танковете, когато отмениха цензурата, ме поканиха в телевизията. Тогава уж беше създадено Първата Руска Демократична Свободна...- останалите думи ги знаете - Телевизия. Аз поисках да уточня една-единствена подробност: дължна ли съм с някого да съгласувам това, което ще пускам в предаването. Казаха ми - не! Ръководството на телевизията ще гледа програмата в ефир. И наистина беше така. В течение на годината, когато вече започнаха да се опитват да разберат какво правя, пращаха шпиони да надничат, да слухтят, аз им отговарях - ще научите по време на предаването, ако искате предварително да узнаете - покажете ми закон за въвеждане на цензурата. Механизмът на моя, да го наречем, успех беше в съществуващата тогава обстановка на безвъздушно пространство. Не искам да кажа, че това беше беззаконие (и при наличието на закони беззаконие винаги е имало!), искам да кажа, че съществуваше безвъздушно пространство, отсъстваха и самите закони, и правилата на играта как да се живее

В атмосфера на легално беззаконие

В тази обстановка аз се опирах - не се боя от думата! - на вътрешната си култура. Аз съм човек религиозен и добре знам, че всички сме еднакви; а аз ненавиждам механизма на унищожаване на човека от човека. Но едновременно с това ясно съзнавам, че ставаше дума за друго. Филмите ми бяха за унищожаване на човека от Системата. На мен ми е интересно, какво в човека може да се унищожи. В това време излизаха от затворите хора, лежали за религиозна пропаганда - най-големият грях при болшевиките е да вярваш, че освен тях може да съществува и някой друг! И когато попитах една велика жена - Зоя Грохмалникова, как се живее със свещениците, когато познаваш ръководителите от всички вероизповедания, които са били агенти на КГБ, тя каза, че се моли за спасението на техните души.

Що се отнася до въпроса за информацията, аз избрах метода на свидетелските показания на живи хора. Давах им възможност в моя ефир да кажат какво с абсолютна сигурност им е известно, за какво са готови да отговарят пред бога и хората. И те ми разказваха - кой ги е измъчвал, кой ги е предавал и показваха тези хора. Те седяха в парламента, те бяха членове на правителството. Същото правителство, което ме убеждаваше, че е демократично. Всичко, което знаех по това време, всичко, с което ние-журналистите разполагахме, бе яснотата по въпроса, че носим

съдебна отговорност за невярна информация

Мен ме устройваше този закон. Но понякога (тъй като аз не особено се доверявах на документите, които ми показваха) аз избирах друг подход. Например в случая с началника на Централната банка на Русия: при мен дойде мой приятел Александър Минкин, достатъчно известен журналист, и ми донесе личното досие на началника на Централната банка Матюхин, където беше написано, че той, Матюхин, е много лош агент на КГБ, че се е провалил в Парагвай, в Уругвай, че не е установил нужните контакти, че е изпратен в Централната банка на Русия с цел тя да бъде провалена, за да бъде дискредитирано новото правителство. И тогава аз създадох прецедент, който в последствие беше използван от мои колеги. Аз не питах откъде Минкин е взел тези документи. Днес, след убийството на Дмитрий Холодов, който работеше на същото място и пак от там взимаше документи, аз знам отговора на този въпрос. Аз помолих Александър Минкин в края на собственото съобщение, да се обърне направо към президента Елцин, което той и направи, и да каже: “Уважаеми Борис Николаевич, аз ви моля да пратите в затвора един от двамата - или Матюхин за всичко, което е направил, или мен - Минкин, за клевета.” Като автор на телевизионната програма такава ситуация в ефир ме устройваше. Предаването “Съвършено секретно” се излъчваше в събота, в 10 часа вечерта. С Матюхин цялата страна, и всичките депутати се бореха в продължение на близо година. В първия работен ден след излъчения материал, в понеделник в 9 часа сутринта, парламентът започна своята работа, и 15 минути по-късно прие оставката на началника на Централната Банка на Русия. Това беше пряк отговор на нашия ефир.

Какво правех аз? Аз чаках. Поначало исках да има съдебен процес, за да може някой от тези, които ме заплашваха да ме извикат на съд. Исках да преживея със своята кожа и този опит, но уви всичко, което моята власт и моето правителство могат и правят, е това да ни убиват, нищо повече. Защото за открит съд, за открит диалог те не са готови. За законни мерки на въздействие те нямат нито средства, нито време. Виждате колко често се сменят хората, кабинетите, правилата на играта, и всеки нов пристига гладен и докато и той се налага и си открие сметка няма време за журналисти. Затова през първата година, откакто напуснах Русия - 1993-та, бяха убити 26 журналисти, а в 1994 г. те вече станаха 56. Сега всичко това е някак кротнало, тъй като - както знаем, два клана са си поделили пресата и журналистите се хранят от шепите на своите благодетели. Затова дори на властта в момента ѝ е скучно да играе с тях.

Така че, питам се дали може да ви бъде полезен опитът на Русия и моя личен опит. От това което чух, ми се струва, че допускате малка неточност. Вие разсъждавате за информацията като за някакъв обект; това не е обект, това е среда на обитаване, това е въздухът, който дишаме. Съществува субект - носител на информацията, съществувате и вие - също субекти, които се интересуват от тази информация, с която разполага носителят. Единствената разлика между тези субекти е, че сме в различни отношения с информацията. Ако махнем темата за враждебността, може да постигнем много повече. Например аз знам, че

най-милият пресцентър на Русия е пресцентърът на КГБ

Най-топлият и сърдечен човек беше другарят Кандауров, ако все още е там. Когато през март 1993 година организирахме първата международна конференция за престъпленията на КГБ, подготвена от правозащитници, на която дойдоха политически затворници, ЗЕКове от Полша, Чехословакия, Прибалтика, се случи следното: колкото повече приближаваше конференцията, на толкова повече участници изключваха телефоните и ние тичахме до съседите, за да си звъним. Денонощието преди конференцията изключиха телефоните и на съседите. Конференцията водеше известният правозащитник Григорянц. Още в първия ден той се обърна към залата и каза: “Аз не съм идиот и съм сигурен, че освен дисиденти, между присъстващите тук сигурно седят и хора от КГБ. Извинете, но бихте ли ни казали кога ще включите телефоните ни?” В отговор - гробна тишина. След три дни, когато конференцията завърши, от трибуната - този път Ковалъов, каза: “Моля ви, другарю Кандауров, /в залата бяха и Бокатин и всички бивши шефове на КГБ, които там изобразяваха дисиденти/, ето, всичко приключи, бихте ли ни казали кога ще ни включите телефоните?” Кандауров си погледна часовника и каза: “Мисля, че докато се приберете по домовете си, те вече ще бъдат включени.” Това са нормални отношения. Разбира се, неприятно е, че ни убиват, но ако бъдем честни, трябва да признаем, че ние също сме готови да ги убием. И в това е целият ужас. Не можем да намерим такова решение, че да си оставим друг другиму правото на живот.

Когато се занимавах с Колима, виждах, че най-силният патос на затворника от лагера е в това, да напише писмо на Сталин. “Другарю Сталин, вие не сте прав, аз съм добър.” И да чака, че бащата на народите ще му повярва и ще го измъкне оттам, а той бързо ще попадне в Кремъл, ще се настани в някой кабинет и ще започне да изпраща в Колима подходящите хора, тъй като той е попаднал там по погрешка.

Ще ви разкажа и още нещо, с което живея вече много години. Моя много близка приятелка, работеше продължително време в института по физика на Сахаров, беше главен специалист по атмосферата на други планети. Беше невъзможно да я засекретят, нямаше начин това да стане, тъй като космонавтите от всички страни я познаваха, много я обичаха и често я канеха на гости. Съветската власт не я обичаше, но беше принудена да я пуска на различни задгранични конференции като един от най-добрите специалисти в света. Когато за пореден път е трябвало да замине на някакъв симпозиум, се случило следното: предната нощ в Байконур избухнал огромен пожар и изгоряла цялата стартова установка. На сутринта викат в Кремъл всички членове на делегацията - нея, представителя на ГлавКосмос и още двама космонавти, и им казват: “Запомнете: ако някой ви зададе какъвто и да е провокационен въпрос за пожара в Байконур, вие нищо не знаете! Не сте информирани. Ние следим. Досега информация не е изтекла. Никъде. Нито “Гласът на Америка”, нито радио “Свободна Европа”, никой нищо още не е предавал. Вашият полет е в 9 часа. Вие се приземявате. А ние, ако научим, че има съобщения, ще ви информираме.”

Тя пристига. Влизат в залата за заседания. Малка камерна обстановка. Домакините предлагат такъв регламент - първо да се покаже един видеоматериал, а след това да го обсъдят. Съветската делегация приема предложението с възторг, гасят лампите и на

екрана - пожарът в Байконур. Сниман от спътник. Когато запалили лампите, нямало какво да се обсъжда. Въпросът имало ли е пожар или не е имало, се оказал безсмислен. Аз знам древната приказка, която казва

“Няма нищо тайно, което да не стане явно”

Всичко ще стане явно, въпросът е кога. Кога ще получите достъп до информация? Ако вие не можете да измените тази система, вярвайте, че единствената система, която сте в състояние да промените, е вашата собствена същност, може да промените само себе си. Когато търсите информация, замислете се над мотивите. Каква е вашата цел?. Аз съм проверила в собствения си опит: ако целта е благородна, информацията ще дойде. Ако целта е спекулативна и ви интересуват парите, ако искате да продадете информацията или да навредите някому, и до тази информация ще се доберете. Най-страшното е, че ако вашата цел са парите, вие това и ще получите - пари.

Гергана Жулева:

Предстои ни по-детайлно разглеждане на достъпа до информация в областта на социалните грижи и безработицата. Досега ние не сме получавали сигнали за отказана информация от бюрата по труда, но правната уредба в тази сфера е твърде сложна и изисква много добро познаване. След като излезе и новият закон, ние помолихме Вирджиния Светославова, която работи с нас през цялото време, да ни представи основните насоки на това законодателство.

Вирджиния Светославова:

В края на миналата година екипът на “Програма достъп до информация” се срещна с представители на бюрата по труда, както и с безработни. Целта на срещата бе да очертае проблемите, свързани с информационната политика на тези бюра по труда. Един от основните проблеми, който се отразява на тяхната работа, е непрекъснато изменящата се нормативна уредба. До влизането в сила на Закона за безработицата, 57 ПМС бе изменяно 21 пъти, като всяка промяна водеше до създаването на голям брой вътрешни допълнителни указания, правилници и разпоредби. Тези промени трудно се следяха, а трябваше да бъдат своевременно разяснявани на клиенти и партньори, имам предвид работодателите, потенциалните безработни и представителите на медиите. Всичко това правеше информацията трудно достъпна за гражданите и се изискваха допълнителни усилия от служителите в тази система. Същевременно, след допитване до регионалните бюра по труда, стана ясно, че навсякъде регламентирани им задължения да предоставят информация се спазват. Тази информация обхваща различни детайли от дейността на бюрата по труда: свободни работни места, изложени програми за временна заетост, курсове за преквалификация. Надявам се, че след влизането в сила на Закона за защита на безработицата и насърчаване на заетостта, този проблем окончателно да отпадне.

Ето и някои от постановките в този закон, отнасящи се до състоянието на безработица. Право да се регистрира в Националната служба по заетостта има всеки български

гражданин. Право да получават парични обезщетения за безработица имат само лицата, работили по трудов договор най-малко девет месеца през последните петнайсет, като през този период са осигурявани за безработица. Тези лица са задължени да се регистрират в бюрата по труда не по-късно от три месеца от датата на прекратяване на трудовите им правоотношения. Те трябва да декларират, че са безработни, че активно търсят работа и са на разположение за подходяща за тях работа. През времето, през което получават обезщетения за безработица, безработните са длъжни да потвърждават статуса си веднъж месечно. Същото задължение имат и тези без парични обезщетения, но желаещи да ползват услугите по този закон. Размерът на паричните обезщетения на лицата, работили на пълно работно време е 60% от полученото средно брутно месечно възнаграждение през последните девет месеца. Но обърнете внимание - не по-малко от 80% от минималната работна заплата за страната и не повече от 150%. Едно допълнение: размерът на паричните обезщетения на прекратилите трудовия си договор по собствено желание, както и дисциплинарно уволнените е 80% от минималната работна заплата за срок не повече от четири месеца. В същото ограничение е и обезщетението на лица, придобили отново право на парични обезщетения в тригодишен период от предходно ползване. Обезщетенията се изплащат всеки месец, според трудовия стаж - например човек, работил три години, има право на обезщетение четири месеца. То се изплаща от датата на регистрацията, а за напусналите по собствено желание и за дисциплинарно уволнените - с три месеца от тази дата. Времето, през което хората получават парични обезщетения за безработица се зачита за трудов стаж. Това е период, в който те се осигуряват и здравно. Дотук съзнателно използвах понятието “парични обезщетения”, а не “парични помощи”. Защо? Защото по времето, когато хората получават парични помощи, не им се зачита трудов стаж и тогава става дума именно за помощи. Право на такива имат лицата, останали шест месеца без работа, след изтичането на срока на изплащане на паричните обезщетения. Те са в размер на 60 % от минималната работна заплата за страната, за срок от три месеца, разбира се, ако са продължили ежемесечно да декларират състоянието си на безработица и не са отказали подходяща работа или включване в курс.

Най-общо казано, това са правата на безработните да получават парични средства, или да бъдат материално подпомагани. В какво се изразява обаче подпомагането при безработица, какви са

активните мерки, заложи в закона

На първо място - това са посредническите услуги по заетост. Предоставени от една страна към търсещите работа и от друга страна към работодателите с цел създаване на условия за по-бързо възникване на трудово правоотношение. На второ място - създаване на условия за минимална трудова заетост, чрез включване и участие на безработните в различни програми. Например - Програмата за заетост в общополезни дейности; специализирани програми по държавни приоритети; Програмата за професионална квалификация и устройване на работа за лица с висше образование до 28 години и със средно-специално и по-ниско до 24 години; Програмата за устройване на работа на хора с трайно намалена трудоспособност и на сираци до 28 години без трудов стаж. На трето място - професионалната квалификация и преквалификация като възможност за приспособяване към новите условия каквото е реструктурирането, да речем, на едно предприятие. На четвърто място - насърчаване на безработните към

самостоятелна стопанска дейност, разбира се, чрез специализирани услуги, залегнали в този закон. На пето място - подпомагане за постъпване на работа в друго населено място или под други форми, каквито са сдруженията за заетост.

В закона се регламентирани и преференции за работодатели, които наемат безработни при определени условия. Има още неща, които задължително трябва да са известни и на безработните, и на работодателите. Такава информация има в Националната служба по заетостта, както и в нейните териториални поделения.

Накрая бих искала да уточня, че бюрата по труда и центровете за социална политика, известни като "Социални грижи", не са едно и също. Бюрата по труда се занимават с хора, които активно търсят работа, здрави психически и физически. Какви са клиентите и каква е нормативната база на центровете по социална политика, ще ви запознаят Ралица Пейчева и Станислава Антонова.

Ралица Пейчева:

Правото на достъп до информация в социалното подпомагане е от основно значение, тъй като осигурява жизнения минимум, необходим за съществуването на лица с ниски доходи. Основният нормативен акт, който урежда социалното подпомагане е излезлият през октомври 1997 г. Правилник за социално подпомагане, заедно с измененията към него от януари т.г. Съгласно разпоредбите на този правилник, финансирането се осъществява от държавния бюджет, общинския бюджет, български и чуждестранни физически и юридически лица, както и от средства по национални програми. Пример за такова финансиране по национална програма е програмата Б 75000 на Европейския съюз, съгласно 382 ПМС. Размерът на отпуснатите помощи е 20 милиона екю, като 17 милиона са за социално слаби, а оставащите три - за разкриване на нови работни места. Социалната помощ се определя в екю, размерът е определен на 4 екю, умножен по коефициенти, дадени в правилника. Общият размер на помощта за съответния месец не може да надвишава 20 екю.

Станислава Антонова:

Нека поговорим за възможността, която предвижда Правилника за социално подпомагане, за създаване на обществени съвети, защото отделните видове социални помощи ги има в самия нормативен акт. Тези обществени съвети могат да бъдат създавани по искане на неправителствени организации, т.е. уредена е възможността гражданинът да осъществи някакъв контрол върху раздаваните помощи. По принцип органите, които осъществяват социалното подпомагане са общинските центрове по социални грижи, а чрез създаването на обществените съвети, чиито членове могат да бъдат всички граждани и чрез техния правилник, се дава право на достъп до информация. Гражданите могат да изискват от центровете тази информация и съответно предвидените санкции, ако им бъде отказана такава информация.

Правилникът за социално подпомагане бе приет на 31 октомври, като сега ни бе представен и проект на закон за социалното подпомагане, което подсказва колко несигурна е нормативната уредба в тази област. Правото на социалното подпомагане е основно право, защото то защитава най-бедните в държавата, той защитава лицата,

които не могат сами да осигурят жизнения си минимум за живот и затова фондация “Програма достъп до информация” се зае с разясняването на това право. Информация има, нормативният акт се публикува, но нашата задача е да доведем до знанието на нуждаещите се този нормативен акт.

Константин Паликарски:

Обществените съвети са резултат от изискванията, включително и на Европейската общност, свързани с разпределенията на помощите. Особеното при тях е, че те не са задължителен орган, те се създават единствено по инициатива на местните кметове. Но макар и да имат правомощие да контролират начина на разходването на средствата, на практика, дотолкова, доколкото не са държавни органи,

тези обществени съвети са силно ограничени да въздействат

върху реалното разпределение на средствата. Има случаи, когато им се пречи да упражняват и най-елементарния контрол.

За интересен случай с тези помощи научихме от Разград. Оказа се, че не се дават никакви сведения от Сметната палата за една проверка, проведена по линия на екютата в града. Отказана бе информация на местния обществен съвет, на журналисти и на представители на неправителствени организации. Малко по-късно случаят претърпя своето развитие с помощта на ПДИ. След наше писмо с позовавания на всички правни аргументи и основания ние не само получихме исканата информация във формата на документ-справка, но и бяхме поканени на място да копираме това, което ни е необходимо.

Този случай показва три кръга проблеми. Първият кръг - гражданите искат информация и не я получават на местно равнище. Вторият кръг проблеми - те не я получават даже и на централно ниво, когато някоя неправителствена организация, каквато е Центърът за независим живот, се обърне към Сметната палата и поиска информация. Третият кръг проблеми - ПДИ подготвя писмо с необходимите правни основания и получава бърз отговор. Необходимо ли е да се губят толкова усилия, само за да се получи онова, което може да бъде дадено още от първия път? Необходимо ли е да се представят същите тези правни основания, според които чиновниците са длъжни да дават информация, след като те са задължени да ги знаят?

Гергана Жулева:

Този случай наистина приключи бързо, но беше странно, че лично председателят на Сметната палата се наложи да ни отговаря, след като съществува член 8 в Правилника за приложение на Закона за сметната палата, който изрично урежда публичността на резултатите от всички такива проверки.

Стела Ковачева:

Опитът по някакъв начин да включим и гражданите в търсенето на информация,

изглежда дава резултати. Тези скандали в Разград с разпределението на ежотата излязоха по местните медии, предизвикаха широк дебат сред гражданството, каквато беше и нашата цел. И това, че бяха принудени държавни институции да дават обяснение, създаде обществена нагласа в по-широк кръг хора. Какво стана - три обществени съвета в момента, независимо един от друг, наблюдават в Разград Програмата за социално подпомагане. Един обществен съвет е сформиран в кметството и се счита, че това са представители на по-казионни структури, лоялни към кмета, обаче и неправителствените организации създадоха паралелен обществен съвет. Други граждани, с по-активна позиция - създадоха трети и сега тези три обществени съвета се конкурират в медиите кой какво е свършил, създавайки информационна наситеност в града

как се разпределят тези пари

И в крайна сметка, забелязва се тенденция, оцетените слоеве в обществото, които нямат навик сами да търсят информация, тъй като са заети с оцеляването си, да търсят тези обществени съвети. Местно разградско радио направи по този случай открита линия и стотиците обаждания от обикновени хора подсказаха, че вече се появяват очакваните кълнове на граждански контрол. Дори само този факт, че във всеки град, във всяко селище, малко по малко се създава впечатление у хората, че сами могат да контролират нещо, не е маловажен.

Асен Поповски:

Предлагам на вниманието ви два прости примера. Масово се внедряват фонокартни автомати и в същото време се лъжат гражданите, че нямамо монети от два лева. След наша проверка се оказа, че съгласно Закона за БНБ всички банки са длъжни да дават монети от два лева. Другият случай засяга бюрата за безработни. Журналистка от “Репортер 7” отишла да се регистрира в такова бюро. Казаха й: “Ще те регистрираме, но си длъжна да работиш по разни строежи, да разкрасяваш София”. А журналистката е много късогледа. Не я информирали, че когато човек има някакво заболяване не е длъжен да полага тежък физически труд. След като й обяснихме, тя отишла в бюрото, поспорили и най-после я регистрирали като безработна без условието за тежък физически труд. Ето как самите социални работници понякога не познават наредбите. В тази връзка искам да кажа, че Националният статистически институт много трудно дава информация за някои наши изследвания. А се заплаща и най-безобидната информация, която не е държавна тайна, например броят на новородените за една година.

Гергана Жулева:

Преминаваме към достъпа до информация в областта на околната среда. Александър Коджабашев ще направи кратък преглед на нормативната уредба.

Александър Коджабашев:

Понеже в раздадените ни от ПДИ брошури го има текста на Закона за опазване на околната среда и по-конкретно онази част, която засяга информацията за състоянието

на околната среда, аз няма да преразказвам закона, а ще си позволя да се концентрирам върху онова, което представлява чисто правен проблем при прочита на неговите текстове. Уредбата се съдържа в глава втора, която има и едно изменение от 1992 г. Най-новото изменение предвижда МС да издаде наредба за дорегламентиране на процедурата при доставяне на информация. Основният правен проблем е този, че в чл.8 е дадено определение на това коя информация е информация за състоянието на околната среда. В следващия текст, чл.9, се казва, че всички лица, държавните и общинските органи имат право на достъп до наличната информация за състоянието на околната среда. Този текст представлява крачка напред в сравнение с конституционния текст, според който достъп до информация има онова лице, което има интерес от това. Тоест, в чл.9 не се говори за правен интерес. Логиката е, че информацията за състоянието на околната среда е изведена с една степен по-високо, затова, защото всеки има право, конституционно право на чиста и безопасна околна среда. Следва текстът на чл.12. Според него държавните и общинските органи, юридическите и физическите лица дават информация за предполагаемото въздействие върху околната среда, преди вземане на окончателното решение за извършването на дейности и действия, или преди тяхното предприемане. Ако сравните хипотезата на чл.8 и чл.9 и хипотезата на чл.12, ще видите, че тази на чл.12 е по-тясна, т.е. тук се предвижда информация, която засяга по-конкретно определен кръг данни. Това беше, така да се каже, ядрото на казуса, който по-късно ще бъде описан от представителите на “Зелени Балкани”, защото ако информацията се иска на основание чл.12 от ЗООС, тогава срокът, в който държавният орган трябва да отговори, е двуседмичен, а в по-широката хипотеза на чл.8 и 9, срокът е, по мое мнение, общият срок за отговор - един месец, след изтичането на който, ако администрацията не е отговорила, може да се счита, че има мълчалив отказ. Иначе с няколко думи бих искал да кажа, че макар и да имаме известна регламентация на пасивното право на информация в ЗООС, има ред проблеми, които не са изрично регламентирани у нас, а по света са регламентирани - това са чисто практически проблеми, които рано или късно ще възникнат. Един такъв проблем е, имате ли право да получите копие от административни документи, или администрацията има право да ви даде да се запознаете със съдържанието на даден документ, но не е длъжна да ви даде копие от него. Друг един проблем е, ако вашето искане е неясно формулирано, дали администрацията е длъжна да ви помогне да го формулирате по-ясно. Тук проблематиката вече се доближава до това, за което стана дума в предишния панел. В много страни администрацията е задължена да даде в по-кратък срок един предварителен отговор, в който да каже съществуват ли изобщо ограничения за достъпа до информация, или не. Да не говорим, че в закона няма правила за това кои са ограниченията за достъпа до информация и т.н. Понеже ние не говорим за това какво не е регламентирано в нашия закон, а за това, какво съществува, трябва да отбележим, че във всички случаи

законът предвижда защитата на правото на информация по административен и съдебен ред

както пише в чл.15. Няма норма как трябва да се таксува даването на информация, като проблемът тук е поне на две нива. Първото ниво е материалното - консумативите и евентуално трудът на административния служител, който се занимава с обработката на

информацията. По-сложното ниво е при искане на информация в по-голям обем, информация, събирана с разход на държавни средства: дали не трябва самата информация да се таксува и да се получава след заплащане на част от стойността на средствата, които са изразходвани за нейното събиране. Специално в екологичното право проблемът с информацията и със сроковете, в които тя се дава, се поставя много остро, защото има ред процедури, в които за да участваш и за да знаеш какво целиш, трябва да знаеш изходните данни. Тоест, съществува и проблемът за съотношението между искане на информация, и упражняването на другите права. Един пример: представете си, че има насрочено обществено обсъждане на дейност за оценка на въздействието върху околната среда и за да заявите своето становище, вие трябва да вземете информация от държавен орган по някакъв въпрос, който ще ви помогне да формулирате своето становище. В българското законодателство не е уреден именно въпросът как да се направи така, че преди да се състои общественото обсъждане, вие да се снабдите с тази информация.

Андрей Ковачев:

Конкретен случай от нашата практика, в който чрез възможността, давана от Закона за околната среда за търсене на информация, ние успяхме да предотвратим едно незаконосъобразно разрешение на Министерството на околната среда за търсене на информация. Става дума за Народен Парк “Рила”, за язовир “Карагьол”. Той е до Рилския манастир, близо до Дупница. През 1996 г. НЕК АД “Язовири и каскади” опитва да започне взривни работи за прокарване на път до язовира, строен в началото на века с помощта на въжена линия. Част от работещите в района, в хижа “Иван Вазов”, заедно с туристите, които са по това време в хижата, забелязват маркировка по камъните за започване на взривни работи. И понеже не са информирани за такава позволена дейност - те разрушават маркировката - едно малко незаконно действие, но в крайна сметка, поради този акт, който те повтарят още веднъж, строителна дейност не започва. Хората обаче опитват да намерят истината и тръгват по ведомства. Стигат до Министерството на околната среда, срещат се със служители, явно запознати със случая, и от тях получават само някаква “информация”. От министерството казват “Трябва да се оправи стената на язовира, да се направи път, взели сме необходимите мерки.” И толкоз. Отблъснати от министерството, те решават да действат по познатия незаконен начин. Ефектът от него не може да е траен, особено ако се върви срещу НЕК АД и когато до нас, до “Зелени Балкани-София” достигна тази информация, ние решихме да направим нещо, доколкото все пак имаме някакъв опит във взаимодействието с администрацията на МОС. Предпочетохме да не организираме големи обществени кампании, тъй като е трудно да привлечеш общественото внимание към такъв тип проблеми. А и се оказа, че в ЗОС има нормативна база, върху която може да стъпим. Консултирахме се с г-н Коджабашев и започнахме преписка с министерството. Поскахме информация какви административни решения е вземало МОС по този случай, дали такъв тип обекти задължително подлежат на обществено обсъждане и може ли всеки желаещ да се запознае с параметрите на даден проект, с оценката за това какво въздействие ще има върху околната среда. Вместо ясен отговор, опитаха се да ни убедят, че Министерството на околната среда е една добра майка, която се грижи за всичко и е излишно да се притесняваме. Но мен ме притесни всичко, защото липсата на

информация също е информация. И така започнахме преписката. Основахме се на текстовете в Закона за околната среда. Поискахме изрично копия от документите по съществуващите преписки. Официален отговор не получихме. Аз успях да договоря среща, така че да видя папката с документите. Видях я, видях, че нещата наистина не са наред, че

Министерството на околната среда се опитва да заобиколи закона

да не пусне процедурата по ОВОС. Не се опитах да убеждавам съответния служител, че трябва да ми отговорят писмено, защото той трябва сам да е запознат с това нещо, няма нужда аз да му обяснявам неговите задължения. И след като изчакахме един месец пуснахме жалба до Административния съд. И получихме първите отговори. Исканията ни бяха удовлетворени отчасти. В смисъл, че документите, с които НЕК е искала да бъде съгласувана тази дейност бяха върнати на НЕК. Това беше един доклад по ОВОС, който всъщност стоеше в Министерството, а Министерството се правеше, че го няма. Този доклад бе върнат с мотива, че е некачествен и че не може да се стартира процедура по ОВОС. И по този начин излезе първото административно решение на МОС, че този строеж е незаконен.

Ралица Панайотова:

Първо бих искала да благодаря на ПДИ и на г-н Коджабашев за оказаното съдействие в опитите ни да достигнем до нужната ни информация в пряката ни работа. Съвсем накратко ще разкажем с моята колежка за два случая, с които сме се сблъскали. Единият е свързан с нашата енергийна кампания, за която имахме нужда да получим информация за договор, подписан между българското правителство, в лицето на Комитета по енергетика, и Европейската банка за възстановяване и развитие. Това е т. н. договор “Сметка за ядрена безопасност”, подписан през 1993 г. През миналия октомври изпратихме молба до министър-председателя, позовавайки се на чл.41 ал.2 от Конституцията на РБ за достъп до информация, изисквайки да ни бъде предоставен този договор. В едномесечен срок ни бе отговорено, че информацията трябва да ни предостави председателят на Комитета по енергетика. Отново отправихме молба до Комитета. В едномесечния срок не получихме никакъв отговор, след което написахме повторна молба и жалба до Върховния административен съд за обжалване на мълчаливия отказ за предоставяне на информация от председателя на Комитета по енергетика. В момента очакваме отговор от ВАС. Интересно е, че

след четиримесечно мълчание от Комитета по енергетика ни поканиха да се видим на четири очи

за да ни предоставят нужната информация и да си поговорим по човешки, както се изрази, а не да се съдим. Така че, очакваме случаят да бъде продължен, чакаме отговор от Върховния съд.

Галена Харитонова:

Един от проектите ни се нарича “Оценка за въздействие на околната среда”. Просто се усъмнихме дали заплануваното строителство на хотел “Хилтън” е съобразено с всички процедури. Обърнахме се към кмета на София г-н Софийански с обширно писмо, в което поискахме да ни предостави документи или само да цитира места, където са спазени всички тези процедури. Например, в Закона за териториално и селищно устройство се иска

предварително упоменаване в медиите, че дадена зелена площ ще бъде обект на застрояване

за евентуален коментар от софийското гражданство. Поискахме информация извършена ли е задължителната оценка за въздействие на околната среда, кога и как е обявено общественото обсъждане за нея. Отговорът бе, че такава оценка ще бъде извършена. С други думи, процедурата не беше спазена - нарушено беше грубо законодателството на България и на това основание ние поискахме отговор защо не е спазена нужната процедура. Обратен отговор не получихме освен, че ще бъде извършена оценка в бъдеще. Ето защо подготвихме жалба до Върховния административен съд, която в момента е в процес.

Цолка Генова:

Знаем защо през последните 15 години Русе придоби печална известност в страната и зад граница. Знаем и за всеобщата убеденост, че замърсеният въздух над русенския район е най-опасният рисков фактор за здравето и че проблемът с чистотата на русенския въздух е ангажирал многократно авторитетни наши и чужди специалисти, организации, средства за информация, граждани. Този проблем нашумя и защото най-големият замърсител на атмосферата се намира в съседна Румъния, на километър от русенския център. В същото време в промишлените зони в Русе съществуват химически производства, също замърсяващи въздуха. И представителите на румънския химически комбинат “Верахим” обаче, и русенските предприятия с токсични производства постоянно отричат възможността точно те да са източник на каквото и да е замърсяване. Поради липса на специализиран анализ и данни за тяхното логично съпоставяне с авангардните световни изследвания, не може да се каже, кои точно от факторите на околната среда са най-рискови за здравето на русенци. С изключение на ретроспективните справки и на текущото регистриране на заболяванията, няма други свидетелства за анализ на въздействието на атмосферното замърсяване на Русе. Нещо повече -

медицинската достоверност не е търсена повече от десет години

Въпреки, че непрекъснато се правят най-различни изводи за здравословното състояние на русенци. Всичко това рефлектира върху обществения живот като увеличава чувството за тревога и несигурност, за безпомощност и обреченост.

Нека припомним, че когато възникна този проблем над 20 000 русенци само за две-три

години напуснаха града. А липсата на информация и неточната оценка на ситуацията водят до две полярни тенденции - на хиперболизиране и на отричане на проблема. Ето някои примери, които все още не са станали обществено достояние. По последни данни на Националния център по социална хигиена са посочени фрапиращи цифри за атмосферното замърсяване в Русе. Само през 1997 г. в Русе и региона са починали 50 деца до едногодишна възраст с вродени малформации, което е с 20 повече от 1996 г., а общо с 200 са по-малко новородените деца през миналата година в сравнение с предходната. И броят на новородените деца продължава да намалява. За последните четири години рязко е спаднала раждаемостта, тъй като русенки живеят при вредни за здравето атмосферни условия - това се знае, не се знае, че през миналата година от общо родени 1697 бебета 192 от тях са с различна степен на недоносеност. Според д-р Константин Колев, директор на ХЕИ Русе, все още няма достатъчно данни да се твърди, кое от всички регистрирани - хлор-органични и неорганични съединения най-силно влияе върху малформациите у новородените, но е категоричен, че замърсения въздух през последните години влияе най-много за раждането на бебета с все по-ниско тегло. Според статистиката и съпоставителни данни по показатели, на майчината експлозия с летливи органични съединения при недоносеност и вродени малформации в сравнение с клинично здрави деца, са родени 76 деца с установено влияние на 5,3% наднормено съдържание на вредни химични съединения. Недоносените новородени са 55. Над пределно допустимите концентрации са 29 процента. С вродени малформации са 29 деца - с 10,3%. В доклад до Министерството на околната среда се казва, че "при проучвания на експериментални модели е установено, че редица органични разтворители имат неблагоприятен ефект върху развитието на ембриона, а вредния ефект до голяма степен зависи от химичната характеристика." В доклад за въздействието на екологичното замърсяване в района на Русе, изнесен пред комисията по екология към община Русе на 29 януари т.г. се казва, че за изминалия период от месец и половина е направен анализ на заболяемостта на дихателната система в региона и са използвани данни от централно статистическо управление, документация на диспансера по белодробни болести - Русе, онкологичния диспансер в града, а получените резултати са предоставени на Института по белодробни болести - София, който е и национален методически ръководител в това направление и до който стига информацията.

Обществеността не е запозната с крайните резултати

Специалистите са уточнили, че продължителното въздействие на хлор се свързва с хронични бронхити, пристъпи на астма, туберкулоза, активизиране на младите клетки в костния мозък и други, а заболяемостта от хронични белодробни заболявания бележи постоянен ръст. Тук анализът на данни е затруднен поради различията на критериите за оценка от медицински специалисти и диспансерното наблюдение в различни здравни заведения в града. Ако се вземат, например, само данните от диспансера по белодробни болести в Русе, то ръстът на заболяемост за времето от 1982 до 1995 е почти двоен. Констатирани са и неблагоприятните тенденции на увеличаване на заболяванията на деца от туберкулоза, астма, хронични белодробни болести и други, а освен това нараства и броят на злокачествените заболявания на дихателната система. И пак според статистиката, те нарастват с по-бързи темпове от

средните за страната през годините след 1983 година. Екипът, подготвил тези данни, е категоричен, че е необходимо

създаването на единна система за информация за заболяванията на русенци, причинени от замърсения въздух.

Такава единна система все още няма. Според представители на Зелената партия и Асоциацията “Еко-Север” в града многократно са изпращани данни от изследванията на въздуха на русенския регион до различни национални равнища, но голяма част от тази информация стои затворена и до нея няма достъп. Има и уволнени специалисти, осмелили се да коментират в медиите тези изследвания. Бивш главен специалист “Превантивна дейност” към Гражданска защита - Русе - Христина Момчилова, която е инженер-химик, бе уволнена през лятото на 97 г. за това, че е направила достойние наличието на хлороформ във въздуха на Русе. Обвинена е, че всява смут сред русенци, съобщавайки данни, базиращи се на изследвания на частната еко-лаборатория “Анализ-А”. Веднага след изявлението по русенско радио, касетата със записа била иззета и изпратена в Главно управление на Гражданска защита - София. Наложило се Момчилова да дава писмени обяснения пред редица инстанции, а освен това в продължение на три-четири години над нея е бил упражняван постоянен началнически тормоз, като ѝ е било забранявано да се занимава с екология. Сега Христина Момчилова е председател на регионалната асоциация “Еко север” и работи по проект за опазване здравето на русенските деца.

Много са и случаите на недопускане на журналисти от местни и централни медии при обсъждане на екологичните проблеми на Русе и това е в продължение на години, особено ако се отнася до работата на българо-румънската еко-комисия и резултатите от измерванията на трансграничните замърсявания на въздуха в района на Русе - Гюргево.

Проблемът за атмосферното замърсяване от румънския химически комбинат “Верахим” остава открит по отношение на уеднаквяването на системите и апаратурите, както и методиките за измерване на замърсителите на въздуха, които в по-голямата си част са доказали, че имат канцерогенно и мутагенно въздействие. Не зная дали моите съграждани биха дишали по-леко, ако знаеха всичко това, което всъщност би трябвало да знаят. Обаче тази информация не се предоставя официално и следват наказания, ако тя стане публично достояние. Много от тези факти, които току-що споменах, не са официално дадени. А би трябвало да бъдат представени по съответния ред, от съответните инстанции и на журналисти, и на всеки заинтересуван.

Александра Свиридова:

Когато умря Брежнев и дойде Горбачов, написах първия екологичен сценарий на територията на СССР. Той беше свързан с Черно море. Сценарият никога не бе реализиран - оказа се екстремистки. Това, което научих от професионалните еколози е следното: първият закон на екологията гласи:

“Всичко е свързано с всичко и с всички”

Втори закон на екологията няма, а дори да има, на мен не ми е интересен. Озадачава ме, че вие обсъждате България. Та ние живеем на една планета. Всички имаме една озонова дупка. Една! Имаме едно Черно море - вие и аз, която съм родена и израснала в Украйна. Знаем от какво умираме. И това, че плюем на себе си - това също е норма. Когато обаче разговаряме с нашите правителства, трябва да поставяме въпроса за екологията от гледна точка на единствените два значими параметри: смъртност сред децата, за което вие току-що говорихте, и разходите на правителството, за да промени това. Може ли да се разбере, колко пари е изразходвало правителството, за да пия аз чиста вода на територията на България. Всички знаем прекрасно, че е важно какво дишаме и какво пием. Това е най-важната тайна на правителството. Използваме тоалетни и аз искам да знам къде отиват отпадъчните води; искам да знам колко далече от това място се намира източникът на питейната вода. Това е всичко! Защото, ако ние вече не сме хора, а мутанти, то не бихме могли да се възползваме от нито една от демократичните свободи. И в този район - черноморският - ние наистина сме мутанти. Но се правим, че всичко е нормално. Още докато бях в Русия започна разсекретяването на чернобилските документи. И журналистите, като градските луди, ходеха в парламента и показваха снимки на жребче с 8 крака. Мои колеги от киното снимаха Чернобил от хеликоптер и всички загинаха, всички! Лентата обаче остана. Ние влизахме при правителството и правителството кокореше очи и казваше, че не разполага с тази информация, с която разполагат журналистите. И в 1992 година, след разпадането на СССР, на една журналистка от Украйна, от град Житомир, се удаде да открадне част от документи, които доказваха, че правителството също е разполагало с тази информация. Документите бяха показани в ефира на предаването “Свършено секретно”. Тя се казва Алла Ярошинска и след този случай стана заместник министър по информацията, а сега е член на президентския съвет и съветник на Президента по информацията. Т.е. ние

успяхме да покажем на народа, че правителството лъже

То лъже винаги, това е норма на поведението на правителството. Т.е. на територията на България може би единствената специфика, с която можете да се занимавате вие, са местата за съхранение на радиоактивните отпадъци, които се използват в науката и медицината. Ако в България ги използват, то те трябва някъде да се складират. Този единствено е вашият национален, а не планетарен проблем. Кое е тайна за държавата? Моля ви, покажете действителните цифри на детската смъртност, действителните цифри на разходите, покажете картата, където се намират местата за съхраняване на радиоактивните отпадъци и не се правете, че няма отровни вещества във водата. Тях ги има във всяка държава, не само при Саддам Хюсеин. И хубаво е да се разполага с информация за всичко това. И е хубаво тази информация да бъде публична. А ако ви е известно, че с мълчанието си правителството извършва престъпление, аз бих ви попитала - вас, представителите на четвъртата власт: “Защо не използвате своята власт?” Това е вашата свобода, вашият избор - на страниците на вестника да излезете с предложение да се затвори дадено предприятие. Журналистите правят това в цял свят, няма нищо страшно! И в ситуацията на демокрация, когато гласуваме за своето

правителство, можем спокойно да го попитаме защо то не се безпокои, че неговите деца умират на територията на неговата държава.

Бистра Варнева:

В последните десет години екологията се оказа, уви, далеч не първа и най-съществена тема, имам предвид на правителствено равнище, независимо кой беше на власт. Въпреки че, покрай промените, ние започнахме да говорим много по-открито за замърсяването в страната, включително на Черно море и за влиянието на Чернобил. Не бих казала, че ние, журналистите, не сме имали възможност да получим информация и факти. Поне във Варна ние направихме ред предавания в радиото, свързани със замърсяванията и то точно от Чернобил. Факти откъм институциите (говоря за времето след 10 ноември, когато вече на ХЕИ и Гражданска защита не е било забранявано да говорят), факти откъм лекари, от натрупвания на техни данни в АГ болницата, имаше страшно много. Аз също съм виждала и то във Варна - която далеч не е в Украйна - тяло на дете, родено там от украинка, без крайници, главата му мека, без череп. Но след това изведнъж се оказа, че

всички тези факти, изписани и изговорени в медиите, не могат да бъдат обобщени

Не се намери кой да направи точната връзка между тези последствия и причината. Защото това струваше много пари. А въпросът за парите в полза на екологичната защита, е много сложен. В момента, тъй като държавата обеднява катастрофално, а екологията винаги е била последната дупка на кавала, ни се казва пак същото: икономиката е зле, няма средства за социални дейности, камо ли за екология. Същото се отнася и за Черно море. Още през ноември 1996 г. шестте министри на черноморските държави подписаха документ, според който всички тези страни са длъжни да подготвят стратегически планове за опазване и възстановяване на Черно море. Това, разбира се, не можеше да остане на книга, предполагаше се, че ще бъде обезпечено със средства. На 30 октомври 1997 г. всички трябваше да бъдат готови със стратегическите планове. Българският, по информация на нашето Министерство на околната среда, е на етап да му липсват още два доклада и да е стигнал до представяне пред МС. Другите страни са още по-назад. Но проблемът остава: добре, ще съберем всичката информация, а оттам нататък?

Ралица Панайотова:

Преди два месеца организирахме обществена дискусия в София. Поканихме представители на правителството, на Комитета по използване на ядрената енергетика за мирни цели и на други инстанции, за да получим информация за състоянието на радиоактивните отпадъци в България - в какви количества са, къде са, как се управляват. Два дни всички тези хора, които би трябвало да са наясно с темата, не дадоха конкретен отговор кой поема изцяло отговорността, в какви количества са и къде точно се намират отпадъците. Просто исках да допълня, че проблемът не опира само до достъпа до информация. Точно на тази дискусия, хора от Министерството на здравеопазването,

които отговарят за АЕЦ Козлодуй заявиха, че са били принудени да подпишат договор. Тоест забранили са им се да дават реалните резултати от техните изследвания, а техните доклади са били и продължават да бъдат поправяни, преди да бъдат публикувани. Следователно, въпросът е и каква информация ти се предоставя.

Радка Балева:

Г-н Коджабашев, съществува ли орган, организация или институция, която да проследява връзката между замърсяванията и заболяванията. Защото в Бургас вече три пъти Общинският съвет иска от администрацията точно това - връзката между замърсяването и заболяванията, като неколкократно са изнасяни данни и за замърсяването - конкретно със сероводород, хлор и т.н, и за заболяванията.

Александър Коджабашев:

Първото нещо, което, според мен трябва да се направи и това е залегнало в исканията, които група неправителствени организации отправяме към Министерството на околната среда и водите, а пък то ще засегне и другите ведомства, които събират някаква информация, свързана със здравето и околната среда - това е ние да знаем кое ведомство каква информация събира. Защото впечатленията ми от работата с МОС са, че в рамките на министерството не се знае кой отдел каква информация събира, дори се случва служител от един отдел да има проблем с доставянето на информация от друг отдел. На конкретния въпрос не мога да дам отговор, но чл. 11 от Закона за опазване на околната среда, включва изрично и Министерството на здравеопазването в онези ведомства, които събират информация за състоянието на околната среда по смисъла на чл. 8. Тоест, на ваше място, аз бих се поинтересувал има ли Министерството на здравеопазването такава информация. Според мен, това би трябвало да бъде някакво изследване, защото от една страна има някой, който мери замърсяването, от друга страна има някой, който отчита заболеваемостта, сиреч става дума за изследване.

Димитър Василев:

Ако някой знае място, където да се получи такава информация, ще ми е страшно интересно да го науча - твърдя, че няма хора, които да се занимават с такива изследвания. Едва сега започват такива изследвания, а именно - влияние на йонизиращата радиация плюс други замърсяващи ефекти на околната среда. Едва сега започват научните институти да се занимават с такава дейност, а камо ли да е създадена институция, или някаква структура. В момента Министерството на околната среда изготвя най-елементарни методики за чистота на води, за повлияване на околната среда от човешки действия, така че мога да ви кажа - няма такава нещо и едва ли скоро ще има. Две думи и за

“Случая НЕК”

Случаят НЕК е невероятно посегателство върху нашето здраве и едва ли някой, който е работил по проблемите на енергетиката в България, се съмнява защо НЕК поиска да бъдат засекретени тяхната дейност и техните информации. Просто в НЕК разбраха, че в

България съществува обществена сила, която може да поиска информация, с която да спре всякакви посегателства върху нашето здраве. В момента освен специалистите, които присъстват на затворените семинари, никой не знае, че в Козлодуй абсолютно незаконно се съхранява невероятно количество отработено гориво. И то по недопустим начин. Преди две години се знаеше, че се съхраняват 700 тона гориво, което е невероятно - това е много по-голяма опасност от евентуалната авария на първи блок. Преди две години тези тонове бяха 700, преди година станаха 1400 тона, а миналата есен изведнъж се оказа, че нямало и 200 тона, без нищо да е изнасяно. Е, за какво друго им е необходимо това засекретяване, освен да скрият тази информация? Така че изключително благодаря на ПДИ, че е заделила за НЕК достатъчно място в една от своите брошури.

Гергана Жулева:

Вече стана въпрос колко важни са практическите ръководства за това как да се търси информация от държавните органи. Ето едно подобно ръководство, издадено на български с помощта на “Приятели на земята”, Европейската координация и Екогласност - “Ръководство за улесняване на достъпа на обществеността до информация, отнасяща се до околната среда”. Прекрасно четиво, но трудно се намира, не знам и в Екогласност дали още го имат. Хубаво е, че поне неправителствените организации издават такива брошури, за да се запознават гражданите с конкретните стъпки, които трябва да направят, за да стигнат до определена информация.

Александра Свиридова:

Бих искала да споделя с вас своя опит - какво може пресата в реални условия: единственото, което може, е

да създава прецеденти в системата на поведението

Това, че вие нямате достъп до тази секретна информация, е напълно нормално. Когато ние правехме моята програма “Съвършено секретно”, се възползвахме от създадения по време на Нюрнбергския процес прецедент, че в природата съществуват ПРЕСТЪПЛЕНИЯ ПРОТИВ ЧОВЕЧЕСТВОТО БЕЗ СРОК ЗА ДАВНОСТ. И от екрана ние предлагаме екологическите престъпления да се считат за престъпления против човечеството без срок за давност. Търсенето на престъпниците не ни интересуваше, защото в света нищо няма да се промени, ако убиеш този, който е закопал тук радиоактивни елементи. Наказанието в този случай е лишено от смисъл. Единственото, което можем, е да спасим нашите деца и да им кажем, че на това място не бива да строят къщите си и поне 200 години не трябва да живеят там, докато изотопът не се разпадне. Вторият аспект на този проблем или всичко онова, което пресата е в състояние да направи, е да предложи на хората, които разполагат с такава информация, да я съобщят. По този начин ние попадаме в друг възел, който също се обсъжда от човечеството - длъжен ли е войникът да изпълнява нечовешка заповед - т.е. ние попадаме в областта на несъществуващото хуманитарно право, което не е противодържавно; то е извъндържавно. То не защитава интересите на някоя държава, а

защитава интересите на човечеството. И в днешния ден, става ли дума за екология, мисля, че в по-голяма степен ние трябва да представяме човечеството, отколкото държавата. Имаме един океан, едно небе и един въздух. Затова, според мен, пресата е длъжна да създава прецеденти, като кани на своите страници тези, които са готови да спасят която и да е част от човечеството от истинска гибел. Защото човекът, който разполага с информацията и не я разгласява, според мен е съучастник.

Гергана Жулева:

Предстои обсъждане на достъпа до информация в стопанската сфера. В края на миналата година ПДИ подготви доклад, без претенции за изчерпателност. Той е в ръцете ви и ние бихме приели конструктивните ви бележки.

Константин Паликарски:

Докладът е моментна снимка на състоянието на достъпа до информация в стопанската сфера към началото на месец ноември м. г. Информацията в него е почерпена от разговори с журналисти, които се занимават с конкретните субекти - предмет на изследването, и също така от наши собствени проучвания и казуси, получавани от нашата координаторска мрежа в страната. Още едно уточнение. Когато говорим за стопанска информация в случая, ние нямаме предвид информацията, която може да иска гражданин от, да речем, една фирма. Защото юридическите лица недържавни органи, не са субект на задължение да се предоставя информация по чл.41 ал.2 от Конституцията, която изрично определя като такъв субект държавните органи. Така, че докладът и това, по което ще говорим сега, всъщност засяга достъпа до стопанска информация, която се съдържа и по някакъв начин е събрана от държавните органи. Разгледани са няколко ведомства и най-интересно е състоянието в Националния статистически институт. Доколкото в НСИ като специализирано учреждение на бюджетна издръжка, имащо за своя основна цел събирането и производството на статистическа информация, се събира информация от всички предприятия в страната. Това е абсолютно вярно по отношение на т.нар. регистрация БУЛСТАТ - Единен държавен регистър на стопанските субекти. По-нататък предприятията са длъжни да подават на Статистиката определен род информация, съобразена с годишните планове за статистически изследвания на НСИ. Информацията в НСИ може да бъде интересна практически за всеки, но е особено важна за евентуалните чуждестранни инвеститори. Получаването на достъп до тази информация гарантира една сигурност у инвеститора къде точно той ще вложи парите си, какво е състоянието на отрасъла, какви са потенциалните конкуренти, какви са потенциалните проблеми. За съжаление, НСИ очевидно не се справя с тази задача толкова добре, колкото трябва. Проблемите са много. От една страна, процедурата е тромава, бюрократизирана. Когато се иска информация, тя се иска писмено, с молба лично до председателя на НСИ. И лично председателят на НСИ разписва всяка такава молба за информация, след което тя бива препратена до съответното бюро за статистическо обслужване на населението. Оттам тази информация може да бъде получена. Това е процедурата. Оказва се, обаче, че са налице ред пречки пред този привидно гладък работещ механизъм. Преди всичко методиката, по която се събира информация в НСИ, предполага, че произведената

статистическа информация ще бъде обобщена по отрасли във вид, който не всякога е удобен за инвеститорите. Пример за това е фармацевтичната промишленост. Оказа се, че такъв отрасъл в българската индустрия няма. Разхвърлян е между химическа и нефтохимическа. И в случай, че някой инвеститор желае да получи представа за моментното състояние на фармацевтичната промишленост в България, той просто не може да го направи. Принципно погледнато чл. 18 от Закона за статистиката изключва възможността да се дава индивидуална статистическа информация, така че само по себе си това, че не се дава информация за индивидуални предприятия не е голям проблем. Но и там се стига понякога до абсурди. Като например фактът, че те не дават абсолютно никаква информация за индивидуална статистическа информация. Пък макар и такава, която по закон е публична, например балансите на акционерните дружества. Друг сериозен проблем е безкрайно дългото време, което се чака. След изчакване на срока, който може да бъде дълъг няколко месеца,

информацията може да е вече безнадеждно остаряла и да не обслужи търговския оборот

И е съвсем естествено един чуждестранен инвеститор да се преориентира някъде другаде. Като цяло НСИ не е зле работеща система, той е тромаво работеща система. Интересно е, че вие може да получавате два вида информация. Единият вид е тази, която той събира и обработва съгласно плана си, годишния план за статистически изследвания. Тази информация вие я получавате безплатно или сравнително евтино. Другият вид информация е тази, която не е включена в годишния план. В този случай цената е предмет на преговори между искащия информация и НСИ.

Друг проблем, свързан с достъпа до стопанската информация е този за търговския регистър. Най-важното е, според мен, че

търговският регистър е типичен пример на съществуващ закон, който не се спазва

По дефиниция търговският регистър е публичен. Неговата функция е да направи публични такива данни за търговеца, които да позволят на неговите контрагенти, когато влизат в договорни отношения с него, да знаят с кого си имат работа. Такива са данните, свързани с лицето на търговеца - име, седалище, адрес, предмет на дейност, обезпечения, представители. Все изключително важни факти, които търговският оборот изисква да бъдат публични с оглед осигуряване на сигурността му. Интересното е, че това задължение за публичност не се спазва навсякъде. През миналия декември на една среща на ПДИ в Пловдив с местни журналисти и техните колеги от Пазарджик стана ясно, че достъпът до търговския регистър в пловдивския съд е безкрайно затруднен. А принципно погледнато, законната процедура включва не просто да се правят справки, които всички знаем, че могат да бъдат направени, т.нар. справки за актуално състояние, но включително да се влезе в стаята с архивите и да се прегледа съответното фирмено дело. Естествено, в определен ден от седмицата и естествено, в присъствието на определен служител. За съжаление на някои места служителите в съда неоснователно ви го отказват.

Димитър Тотев:

Аз ще разгледам някои въпроси на потока на информация в данъчната сфера и на информацията в процеса на приватизация.

Комисията по ценни книжа и фондови борси (КЦКФБ) е орган, който е доста интересен за фондация “Програма Достъп до информация”, тъй като е орган, чиято основна дейност и предназначение е да поддържа информираност на пазара. Законът за комисията по ценните книжа и фондовите борси е доста съвременен и там са предвидени различни процедури и възможности частни лица да получават информацията, съдържаща се в КЦКФБ. КЦКФБ поддържа някои публични регистри, до които всеки има достъп и може да почерпи информация, като например регистъра за лицензираните инвестиционни посредници. Нормално е да има предвидени процедури и правила, които да гарантират информираност на пазара с информацията, с която разполага КЦКФБ. Защото тя се старее да предотврати различни пазарни сривове, поради това, че потенциалните инвеститори не са запознати с определени неща. Например, когато едно предприятие иска да направи публична емисия, да кажем, на облигации, или с други думи предприятието предлага на публиката да го кредитира и емисията е така структурирана, че предложението е към неопределен брой лица, или както е казано в закона, другата алтернатива да е повече от 50 души - тогава не всеки отделен инвеститор, който може да кредитира предприятието с една малка сума, има средствата или времето, за да проучи това предприятие. За да се спести този процес, а едновременно с това да се държи публиката информирана, КЦКФБ изисква от предприятието, което прави публична емисия на ценни книжа, да публикува проспект, одобрен от комисията, а това е един документ, който съдържа основна информация за правното и финансово състояние на предприятието. Доколко този поток от стопанска информация тече гладко, имаме възможност да се убедим с един случай в ПДИ. Става въпрос за човек, купил ценни книжа от Ситиком. Ситиком - това е, знаете, строително дружество - предложил схема за покупка на ценни книжа, които дават право на купувачите на определен размер на жилищна площ в бъдещи сгради, които ще изгради. В един момент обаче, обещанията на Ситиком не отговаряли съвсем на практическото развитие на нещата и доста хора се притеснили какво ще стане с техните пари. От гледна точка на закона, това е без съмнение публично предлагане, тъй като е от предложението за закупуване на тези книжа от неопределен кръг от лица и по начало, по закон Ситиком е задължен да изготви и да публикува такъв проспект, одобрен от комисията. Човекът просто не можеше да вземе информация за това има ли такъв проспект и ако няма, дали са предприети действия от страна на комисията за санкциониране на нарушението. Бюрокрацията му беше отказала тази информация, но след като ние написахме писмо до комисията, с което обосновахме правно необходимостта от предоставяне на тази информация и обосновахме наличието на нарушение, което или трябва да бъде санкционирано от комисията, или комисията трябва да обяви публично, както е задължението ѝ по закон, че става въпрос за нарушение, за да предотврати бъдещи инвестиции в този незаконен проект. След като написахме това писмо, комисията изложи цялата информация и това, че потвърждава незаконността на този проект от страна на Ситиком. Разбира се, човекът беше доволен, но като цяло нашата критика е, че

трябваше една фондация да застане зад гърба на един човек, за да получи той информация, която по начало му се полага без никакви пречки

Така или иначе, законът за ЦКФБ има доста съвременно мислене в това отношение, в сравнение с други закони, като този за банките и там определено законодателят е имал предвид гарантираното информиране на публиката. Може би трябваше това изложение за комисията с неговия хубав край да го запазя за финал, защото оттук-нататък, преминавайки към другите два въпроса за стопанската информация в данъчната сфера и по отношение на Агенцията за приватизация, нещата не са така оптимистични.

В данъчната сфера проблемът е съхраняването на солиден обем стопанска информация в областта на данъчното облагане, към която се забелязва усилен интерес. Голям процент от случаите на отказ, които получавахме в ПДИ от провинцията бе за напразните опити на журналисти да извлекат информация от данъчните органи по един или друг въпрос, за един или друг данъкоплатец. Данъчното законодателство забранява всякаква възможност данъчните органи да предоставят информация за данъкоплатците, регистрирани в съответната данъчна служба. Законът за облагане на физическите лица, влязъл в сила от 1 януари тази година, е категоричен: данъчните органи са длъжни да пазят в тайна обстоятелствата, станали им известни по служба и могат да предоставят информация само на държавни органи и власти в изрично предвидените от закона случаи. С други думи, преградена е възможността частно лице да получи информация за друго частно лице по повод данъчни задължения. В това има логика, защото едва ли съществува човек, който да предоставя с удоволствие справка за своите доходи, а всъщност точно това би се получило, ако се даде възможност данъчната служба да дава безпрепятствено информация. От друга страна обаче, има случаи, при които

общественият интерес надделява над частния

и трябва да се предвидят изключения, при които данъчната администрация да предоставя информация. Да вземем акционерите в едно акционерно дружество. Те могат да бъдат стотици и за тях не е без значение как върви работата на това дружество, дали то изплаща данъчните си задължения, или трупа дългове към държавата. Това, според мен, са случаи, при които частният интерес на това дружество, търговската тайна, на което то има право, трябва да отстъпят пред интереса на инвеститорите и пред интереса на публиката. В момента обаче няма правна процедура, с която да бъде взета информация по легален път от данъчните служби.

По-различно стои въпросът в областта на публичните финанси. Тук вече не говорим за данъчната администрация, която контролира събирането на данъците от обществото, говорим за държавния финансов контрол, чиято задача е да контролира публичните финанси, финансите на предприятия с повече от 50% държавно участие. Там все пак има някакви пролуки, чрез които може да се стигне до резултатите от проверките на държавния финансов контрол, защото законодателят е сметнал, че става въпрос за парите на обществото, все пак то трябва да контролира някак използването и изразходването на тези средства. Заради това текстът на Закона за държавен финансов

контрол за достъпа до информация е формулиран така, че след приключването на ревизиите, информация за тях може да се предоставя от ръководителя на съответното управление за държавен финансов контрол или на ревизионната служба по чл.12, ал.3. С други думи, имаме правната възможност, след като е приключила една процедура и резултатите от нея са известни, обществото да разбере как се управляват парите, дошли от джоба на всеки от нас. Този текст е по-обнадеждаващ, отколкото правната традиция от десетки години насам в тази област. Изкушавам се да ви върна към 1941 година, когато идентичният държавен орган - Финансова инспекция - е имал закон, който също е третираше въпроса за информацията. В него е казано, че под страх от отговорност, финансовият инспектор е длъжен строго да пази тайните по служба. Нему е забранено да съобщава даже и на колегите си ония работи, възложени му по служба, които съставляват служебна тайна. Следващият текст е още по-интересен: "Пътуването на финансовия инспектор става винаги тайно за лицата и учрежденията, които подлежат на ревизия."

И накрая, няколко думи за

информацията, която се предоставя в процеса на приватизация

И по-конкретно - за регламентацията, която третира преговорите с потенциални купувачи. Съществува Наредба за условията и реда за предоставяне на информация при продажбите при Закона за преобразуване и продажби на държавни и общински предприятия. Тя визира предприятията, които се приватизират, на които трябва да бъде направена оценка и за които трябва да бъде систематизирана информация, която ще е основата за преговорите между държавата и потенциалния купувач, какви са правилата, с които информацията може да бъде събирана, съхранявана и разпространявана. В споменатата наредба е казано, че всички лица в приватизиращото се предприятие имат достъп до информация, която по един или друг начин може да бъде от интерес за потенциалния купувач, че са длъжни да я пазят в тайна, защото тя представлява служебна тайна, а те носят административна отговорност при разпространяването на тази информация. В ПДИ постъпиха случаи, при които журналисти се бяха опитвали безуспешно да вземат информация от приватизиращите се предприятия, но на мен ми се струва, че те не подходи по правилния начин - те отиваха направо в приватизираното предприятие и искаха информация от него, а то винаги има право да откаже такава информация, позовавайки се на търговската тайна. Ако някой би могъл правно да позволи разкриването на подобна информация, това би бил органът по приватизация, през който е минала процедурата и при който се съдържат документи за състоянието на предприятието. За съжаление, няма предвидена процедура в това отношение. Обаче днес чухме едни много обнадеждаващи думи от г-жа Стояна Георгиева, която спомена за две неща: че държавата предвижда възможността в приватизационните договори да се включват клаузи, задължаващи приватизираното предприятие, след като то мине в частни ръце и се ползва от всички права за търговска тайна, въпреки това да предоставя определена информация на публиката и - второ - че се предвиждат изменения в Закона за приватизацията, които, надявам се, засягат и проблема за предоставянето на информация.

Емил Мутафчиев:

Първата и изключително важна стъпка във всяка сфера е законовият, или нормативният регламент, който е съчетание от закони и подзаконни актове. Обаче оттам започва по-трудната част, не че законодателната е лесна, в никакъв случай, защото тази материя, която регулира правата и задълженията, отношенията в дадената област, оттам-нататък трябва вече чрез механизми на определен вътрешен ред, на определена организация, да бъде приведена в действие, а също така трябва да има определен механизъм на контрол върху това как се съблюдава дадената нормативна уредба и то прилагането ѝ в практиката и - като последна стъпка за затварянето на кръга - трябва да има и механизъм, система за прилагането на съответни санкции, когато тази материя не се прилага както трябва, или пък откровено се нарушава - умишлено или не. С вълшебна пръчица промяна в манталитета на чиновника никъде не може да бъде постигнато, още по-малко в България.

Само стройна система от механизми и правила и желязното им спазване могат да принудят чиновника да ги съблюдава

когато говорим за достъп до информация. Защото той е свикнал да изпълнява ясно определените си задължения по един неотклонен начин. Навсякъде по света чиновниците са общо взето гилдия консервативна, навсякъде по света бюрокрацията е настроена враждебно към всякакви опити за по-сериозно вглеждане в нейната работа, навсякъде по света, тя го прави ту рафинирано, ту дебелашки, но навсякъде парира опитите да се хвърля по-ярка светлина върху това, с което тя се занимава - доколко е изпълнила обществените очаквания, доколко е изпълнила всички онези задължения, които ѝ се вменят от факта, че тя се издържа от парите на данъкоплатеца. Ето защо разработването и приемането на даден нормативен документ е само първата крачка, колкото и важна да е тя. Що се отнася до БНБ, много страници са изписани на тази тема, какъв тип институция е централната банка - е ли тя класически тип държавна институция, или е нещо по-сложно по силата на функциите, които осъществява, на дейността, с която се занимава. Даже има такъв един афоризъм, че една държава е добре, когато дейността на централната ѝ банка не е обект на интерес на първите страници на вестниците. Въпреки, че е здравословно централната банка да не бъде във фокуса на обществения интерес, този уникален период на преход, който за съжаление още не е завършил в България, подсказва на първия и втория управителен съвет, че колкото и да е добре да бъде встрани от публичния интерес, все пак БНБ трябва да се нагърби и с определени огромотелни функции, говоря в обществен контекст, и тогава с променлив успех бяха положени усилия да се осъществи такава дейност. По тази причина системата за достъп до информация в БНБ общо взето години наред беше, като за централна банка, сравнително доста либерална. Разбира се, кръгът от потенциални клиенти на информация е много по-тесен, отколкото на една институция като Националния статистически институт.

За информация от банков и финансов характер, към централната банка може да се обърне физическо лице, научни работници, кадри от стопанската сфера. Отношението към тях е било абсолютно равнопоставено. По отношение на юридическите лица - това са различните видове институции не само от сферата на банките и финансите, не само

търговски банки, финансови къщи, или сарафски бюра, но и различните държавни ведомства, а и ред други институции и фирми, работещи в най-различни сектори. Не е имало пренебрежение към физическите лица за сметка на юридическите. Що се отнася до самите юридически лица, години наред доминираше не само като желание, а и като отправна точка в практиката, убеждението в ръководствата на централната банка, че когато една държавна институция (отраслови министерства, самият МС, някои агенции), има нужда от информация, при това информация, която не е за по-широка употреба, такава информация все пак е била предоставяна. Остават представителите на медиите и мисля, че през тези години БНБ беше една от институциите, които може би най-успешно и най-добре работеха с журналистите. Такъв беше стремежът, такава традиция се създаде, сега се въвеждат, включително и от технологична гледна точка новости, които до направят достъпа до информацията още по-бърз, по-качествен, по-ефикасен и отново, доколкото имам информация от други държавни учреждения, БНБ е поела пионерски функции в това отношение.

Йово Николов:

Позволявам си да не се съглася с г-н Мутафчиев. Той каза, че една държава е достатъчно стабилна, когато нейната банка не излиза на първите страници на вестниците. Това е грешна позиция. Нито една стабилна банка няма да излезе на първите страници на вестниците, защото нито един уважаващ себе си журналист няма да търси новина там, където я няма. Когато няма конфликти в една банка,

когато влиянието на тази банка не е никакво върху обществения живот, никой журналист няма да се интересува от нея

Ние не сме мнителни, когато една банка мълчи, т.е. не произвежда новини, особено за институция като БНБ. Ние ставаме особено мнителни, когато БНБ не ни отговаря на въпросите. Това са две различни изходни точки. Ако БНБ наистина бе работила добре с нас през годините, ако ние имахме информация и бяхме информирали обществото, примерно за ре-финансирането на някои частни банки, за разрешителните, които имат някои финансови пирамиди да събират влогове на граждани, за забавените плащания, ако просто имаше един кредитен рейтинг на частните банки, нямаше милиони българи да бъдат ужилени от някакви мошеници.

Димитър Тотев:

Г-н Атанасов оглавява отдела “Връзки с обществеността” към БНБ. Г-н Атанасов, напълно разбирам, че централната банка има тайни и всяка централна банка има неща, за които има право да мълчи. Бихте ли очертал тези полета, тези теми, за които централната банка има право да не дава информация?

Георги Атанасов:

Кръгът на служителите от централната банка, които имат пряк достъп до журналисти и дават интервюта на вестници, радио и телевизия, е значително по-голям от кръга на

служители на централни банки в страните от Западна Европа. Правилата там са много по-строги. Дори сега имаме конкретен случай: при поредната мисия на МВФ, която не обяви програмата на своята мисия, нито темите на разговор. И единствено, когато срещите не са в МС или в другите министерства и когато журналистите чакат отпред г-жа Ан Макгърк и съответния свой партньор, темите на проведените разговори се обявяват в съвсем завоалиран вариант. Но това са правилата на МВФ. Ние сме техен партньор и

не бихме могли да обявим информация, след като правилата на нашия партньор не го позволяват

По същия начин централните банки в западна Европа и в развитите страни не дават информация за търговските си операции в детайли. Това са изисквания на партньори. Този, който ги наруши, ще напусне пазара. Централната банка не може да си позволи да наруши етиката на пазара.

Емил Мутафчиев:

Понеже стана дума за търговските операции на централната банка. Те не могат да бъдат обект на детайлен коментар. Друг е въпросът доколко сполучлива е била тази политика на ре-финансирането към търговските банки, доколко тя е била детонаторът на понататъшната банкова криза. Това е много сериозен макроикономически проблем, който тук най-малко трябва да бъде изясняван. А що се отнася до пирамидите, тук даже не става дума за ролята на един човек, бил той и тогавашният управител на централната банка, политиката на целия управителен съвет бе десетки пъти камбаната да бъде удряна. Но пословичната лакомия на редовия човек, ако може да легне беден и да се събуди богат, изигра своята роля. Тази камбана беше удряна от БНБ без това да бъде фактически нейно задължение, защото тези институции не са лицензирани от БНБ, никога не са били лицензирани. Те са регистрирани по силата и изискванията на търговския закон. И въпреки, че БНБ можеше формално да каже: “о, това не е наша работа”, точно нейните хора удряха тази камбана. Но резултатът от дейността на пирамидите, всички вие го знаете.

Димитър Тотев:

Г-н Мутафчиев, струва ми се, че не сте съвсем точен. Централната банка далеч не контролира само лицензирани от нея институции. Всяка институция, която си присвоява функции на банка може да бъде санкционирана от централната банка. И подлежи на контрол от централната банка. Всяка институция, която не е лицензирана, но изземва функции, резервирани за банка, които бяха, по стария закон чл. 1 ал. 2, по новия закон чл. 1, ал. 1, попада под ударите на контрола на БНБ. Така че, вие сте си свършили просто работата, не сте проявили никаква добра воля, алармирайки обществото за пирамидите.

Емил Мутафчиев:

Донякъде, но във всеки случай в много по-голяма степен ангажиментът на централната

банка бе в сферата на моралното, не точно да контролира, но все пак да не оставя без последствия дейността на този род структури, които в периода 94-95 г. бяха в разгара си. И понеже самата тя не можеше и да ги санкционира и това в предишната редакция на закона за БНБ, мисля, че доста ясно се вижда, нееднократно бе търсено действието на органите на следствието, на прокуратурата, нееднократно беше установявана връзка с Министерството на финансите, за да се предприемат някакви съвместни действия.

Димитър Тотев:

Основанието за този тип контрол от страна на БНБ не е в Закона за БНБ, а в стария Закон за банките и кредитното дело, както и в сегашния закон за банките. Има два изрични текста, аналогични в стария и в новия закон, които казват, че БНБ може да санкционира и да контролира лица, които извършват банкова дейност по занятие, без да са лицензирани от БНБ за това. Точно такъв е бил случаят, когато сте предприели мерки срещу пирамидите. Те са приемали депозити от гражданите, което е резервирано само за банките.

Георги Атанасов:

Искам да попитам - понеже е цитирано в доклада на ПДИ, от какво не са доволни журналистите и каква точно информация искат? Дали относно дневния ред на заседанията на УС на БНБ, относно относителния дял на благородните метали, отделните валути, брутния международен валутен резерв, не знам какво означава международен валутен резерв, може би имате предвид резервите в свободно конвертируема валута?

Константин Паликарски:

Чл.49 от закона за БНБ гласи буквално: “ал.1, БНБ публикува всяка седмица баланса на управление “Емисионно” и т.н., включително брутния международен валутен резерв.

Георги Атанасов:

Така, това го прави от няколко месеца, откакто е влязъл в сила новият закон. Относителният дял за видовете сделки, балансът на управление “Емисионно” също, даване, недаване на лицензи, не е имало случай БНБ да не оповести даването, или отнемането на лиценз на банка, поставянето ѝ под особен надзор, вкарването на квестори и т.н. А относно дневния ред на заседанията на УС пак трябва да се повтори, няма централна банка в нормалните страни, която да оповестява дневния ред на заседанията на УС. Може би за журналистите това не е удачно, но се счита, че от двете злини трябва да се избере по-малката.

Илия Петров:

Казвам се Илия Петров, народен представител от ОДС. Информацията, която е недостъпна за журналистите се оказва, че понякога не е достъпна и за депутати. Преди

седмица се натъкнах на следния парадокс: списъкът на кредитните милионери, в него липсват три много важни информации. Първо: къде са регистрирани по местонахождение фирмите, които не са си платили кредита. Второ: кога за пръв път е даден кредита, датата, защото е важно. Трето: липсва датата на последното погасяване на кредита. Такава информация в Парламента няма. Въпросът ми е: ще получим ли ние тази информация?

Георги Атанасов:

Господин народен представител, по отношение на списъка на кредитните милионери БНБ е изпълнила закона пунктуално. Тя е дала тази информация, каквато изисква закона, а вие сте тези, които сте приели закона. Ако го бяхте приели по по-различен начин, БНБ щеше да си изпълни задълженията по този начин, по който вие приемете закона.

Стояна Георгиева:

Начинът, по който работи една институция до голяма степен зависи от нейното ръководство. На всички е известно, че съществува напрежение между журналистическата колегия и централната банка. И аз съм висяла пред БНБ всеки четвъртък, когато имаше заседание на УС, зная по какъв начин получавахме информация, как гледахме коя кола къде е паркирана, как гонехме по улиците и по тротоарите членовете на УС. Колегията, която отразява банковия сектор, заедно с представители на централната банка, а и с представителите на фондация “ПДИ” могат да си бъдат много по-полезни, ако се съберат на един разговор. Например и във Великобритания не се оповестява никога дневният ред на заседанието на правителството. Но в България ние не можем да си позволим да не оповестяваме дневния ред на заседанието на правителството. А и след тази криза, която бе преживяна в България с краха на банковата система, очевидно е, че обществото ни се нуждае от повече информация. Журналистите с право настояват и искат повече информация, въпросът е да се уточни, да стане ясен регламентът - какво може, какво - не, и на кои редовни брифинги и пресконференции колегията да бъде сигурна, че може да се срещне с някого, че може да говори с него и че наистина въпросите, които се задават ще получат своите отговори.

Гергана Жулева:

Темата е твърде интересна, но времето напредва, затова бих помолила Йонко Грозев да ни представи темата за

защитата на личната информация

Йонко Грозев:

Защита на лична информация е на практика обратната страна на това, за което говорихме досега - гарантираният достъп до информация. Тя представлява онова задължение на държавата да държи конфиденциална информация за отделния индивид, за отделната личност, която по силата на своите властнически правомощия е събрала за него. В този смисъл много често говорим за една и съща линия, разграничаваща публичната от

конфиденциалната информация, която я описваме обаче от двете различни страни. От едната страна тази линия описва докъде стига общественият интерес от публичност на информацията, държана от държавните институции. А от другата страна линията описва границата на индивидуалния интерес на лицето от запазване на неприкосновеността на личния му живот, изразяващо се в задължение за държавните институции да не разкриват информация за него. Отново, става въпрос за информация, която държавата събира за индивида по силата на специалните правомощия, които има.

В исторически план защитата на лична информация се е появява най-напред като задължение за пазене на професионална тайна. Задължението на лекар, адвокат и други професии, в този смисъл и търговската и банковата тайна, да не разпространяват информация, която им поверена от техния пациент или клиент по силата на особеното им положение. Това е поверителна информация, за разпространението на която може да се носи имуществена а дори и наказателна отговорност.

Бумът в законодателното развитие на опазването на личната информация, обаче идва 60-те 70-те години, в резултат на въвеждането на новите информационни технологии и електронните бази данни. Значително се разширява и приложното поле, което вече покрива всяка лична информация в база данни, независимо от начина по който е събрана. В западноевропейските страни, в Щатите, Канада, започва да се приема законодателство, което описва начина, по който първоначално държавните институции са задължени да събират и пазят информация за отделната личност. Това законодателство се развива сравнително бързо в редица страни. Една от първите държави, Германия приема такова законодателство в отделните лендъри след 1969-70 г. а по-късно се приема и федерален закон.

От 80-те години започва подобно регулиране и в международен план. За съжаление България не е страна по една конвенция, по която би могла да е страна. Това е Конвенцията за защита на индивидите във връзка с автоматизираната обработка на лични данни на Съвета на Европа, приета през 1981 година. Другият важен документ, от гледна точка на международно-правна защита на лична информация е Директива 95/46 от 24 октомври 1995 на Европейската общност. За какво става въпрос? Става въпрос за възможността на държавата посредством модерните технологии с голяма скорост и голяма интензивност да събира лична информация за отделния индивид, да я разпространява и използва по начини и за цели, които не са законосъобразни. Това което законодателството за защита на личната информация се опитва да предотврати е кошмарът на "1984" на Оруел.

Има няколко основни принципа във всеки един закон, или международен документ за защита на личната информация. Тези принципи, съвсем на кратко, са следните. На първо място, събирането на лична информация трябва да става единствено на базата на ясни норми, за предпочитане законови, т.е. приети от парламент. Тези норми които предвиждат правомощията за събиране на информация трябва ясно и точно да описват в какви случаи и каква информация държавният орган има правомощията да събира. На второ място, когато информацията се събира директно от лицето за което се отнася, трябва да му бъде разяснено първо каква точно информация е длъжен да предостави, за какви цели се събира тази информация и кой ще разполага с нея. Личната информация трябва да е точна, пълна и да бъде редовно актуализирана. Другото ясно ограничение, което има за цел защитата на личната информация е забраната за използване на лична

информация за други цели, освен за тези, за които е събрана. Не може да съберете една информация, да речем, за целите на личните регистри, след което да я използвате в някаква друга област на държавно управление, или обществена дейност. Не може произволно да бъде прехвърляна лична информация от един информационен фонд в друг, освен когато лицето е дало съгласието си или това е изрично предвидено в закон.

Друг съществен елемент от защитата на личната информация е гаранцията, че всяко едно лице може да знае каква информация за него лично притежава държавата. Това включва задължение за

държавата да огласява публично различните си информационни фондове

в които се съдържа лична информация. Освен това, всяко лице има право на достъп до тази информация за него/нея и проверка на нейното конкретно съдържание. Гарантирано е и правото да се иска унищожаването на информация, която е събрана в противоречие със законовите изисквания, и корекции в случаите в които тази информация е неточна или невярна. С подобни гаранции се цели избягването на негативни последици за индивида в резултат от използването на неточна и невярна информация.

И четвъртият елемент в едно законодателство за защита на личната информация е независимият външен контрол върху цялата система, който трябва да се осъществява по съдебен ред и евентуално чрез специализирана агенция за такъв контрол. Освен това този който е създал и използва информационния фонд има задължението да предприеме необходимите мерки по опазване на фонда, и носи отговорност за нарушаване на предвидените норми.

Едно от интересните развития, е че законодателство за защитата на лична информация се появява 70-те години в различни западноевропейски развити демокрации, и то първоначално е насочено изключително към държавния сектор. По този начин то представлява едно класическо доразвиване на идеята за правата на човека, която вижда основните права като противопоставени, като ограничаващи държавните институции, т.е. те определят това, което държавата може да прави спрямо вас, ограничавайки вашите лични права. В случая, неприкосновеността на вашата индивидуалност, информацията, която искате да давате за себе си. Това, което е интересно е, че в по-новото законодателство, включително и международните стандарти, за които стана дума преди малко, вече предоставят защита на личната информация не само посредством създаването на задължения за държавните институции, а и за частни лица. Това развитие отразява до голяма степен разбирането, че все повече във времето на модерни технологии и автоматизирани информационни фондове, частни институции, частни компании и организации са в състояние да развиват бази данни със същата лекота и ефективност, с каквата и държавните институции. Ресурсите, които са необходими за развитието на такива бази данни вече не са толкова големи, че да служат като естествена пречка пред частните лица. Поради тази причина и конвенцията на Съвета на Европа, за която стана дума по-рано от 81ва година и директивата на Европейския съюз от 95та, са приложими и по отношение на частни лица, които създават и управляват информационни фондове.

Това е в най-общ план прегледът на стандартите за защита на личната информация. Приложното поле на ограниченията е свързано с цялата информация, която се носи на

автоматизирани носители, която се отнася до лични доходи и имущество и друга финансова информация, семейно положение, гражданско състояние. Защитата на личната информация има отношение към използването на автоматизирани системи за наблюдение, контрол и защита, камери и всякакви други такива апаратури. Друг класически обект на защитата, когато говорим за личната информация е информацията за здравословно състояние. Това е добър пример за въпрос, който не е добре решен в България. Независимо от съществуването на наказателна отговорност за разпространяване на служебна тайна, което би било пример за разпространяването на информация за вашето заболяване, защитата просто не е ефективна. Санкции са много тежки поради което на практика отговорност не се търси, и цялата система не е ефективна.

В началото споменах, че защитата на личната информация в много случаи е обратната страна на правото на достъп до информация. Правото на достъп до информация в обществен интерес свършва там където започва неприкосновеността на личната информация. И това много ясно се отразява в законодателството на редица страни, където с един и същи законодателен акт са решени и двата проблема. Един от примерите е Унгария. Този подход дава гаранция за ефективно прилагане на нормите регулиращи задължението за предоставяне и защитата на информация.

Правоприлагането ще е много по-лесно и по систематично, когато с един нормативен документ се очертава задължението да се предоставя информация и задължението за конфиденциалност. Допълнителното увеличаване на ефективността идва и от създаването на специален орган, който да следи това единно законодателство.

Практиката показва, че съдебният контрол не е достатъчно гъвкав и ефективен при налагането на тези правила. Нарушените интереси, когато става въпрос за както за неприкосновеността на личната информация, по същия начин както и когато става въпрос за достъпа до информация не са достатъчно значими, за да мотивират отделния човек да предприеме защита по съдебен ред. За това от особено значение става създаването на независим административен орган, който да следи за прилагането на подобно законодателство. И най-добре е един орган да следи и за предоставянето на достъп до информация и за защитата на лична информация. Ако е един органа той по-удачно ще балансира между противоречивите интереси зад търсенето на публичност и конфиденциалност.

В заключение, няма универсален модел за успешно решаване в сравнително-правен план на проблематиката. Въпросът е да се тръгне от някъде и това тръгване е с приемането на нормативната уредба и залагането на основните принципи в законодателството ни. А за това е необходима политическата воля. В този смисъл защитата на личната информация има по-големи шансове, отколкото достъпът до информация, тъй като заявеното желание за присъединяване към Европейската общност означава и приемани на задължителни стандарти, които са приети в рамките на общността. Такива задължителни стандарти има по отношение на защитата на личната информация, директива от октомври 95-та година, за която стана дума по-рано, но не и по отношение на достъпа до информация. Така, че от гледна точка на политическата воля за приемане на ново законодателство, защитата на лична информация има може би по-големи шансове. От друга страна комплексното решаване на проблема “информационно законодателство” е за предпочитане, ако искаме ефективна система.

Да се надяваме, че тези които имат законодателната инициатива ще проявят зрелост и разбиране.

Георги Лозанов:

Аз ще говоря малко, защото неприкосновеността на личния живот в нашите медии е тема, пределно ясна за всички, но тя трябва да присъства като елемент при обсъждането на защитата на личната информация.

Медиите са основен консуматор на лична информация, на информация от личния живот на хората, но доколкото ми е известно, няма действащ правен механизъм за защита на тази лична информация, не зная някой журналист да е осъден за това, че е разкрил страни от нечий личен живот, или че е нарушил неприкосновеността на нечий лична информация. Нещо повече: струва ми се, че делата и въобще правораздаването в областта на българската журналистика имат по-скоро символичен, отколкото функционален смисъл. Това са жестове на ищците, които настояват, че имат право и затова ще заведат дело, а не защото преследват конкретни резултати, както в един имуществен или в един бракоразводен процес, примерно. Нашето общество като че ли все още няма готовност за реално правораздаване в медиите, присъстваме повече на игра на съд, отколкото на съд... У нас представите за нарушаване на закона са свързани с много по-драстични нарушения на личната неприкосновеност - с кражбата, убийството, насилието, бандитизма, които в своята тривиализация някак предварително оневиняват всяко друго посегателство, особено в света на информацията, т.е. в света на думите, а не на делата. Тази сфера на нашата публичност все още не е под светлината на ясни правни мотиви. Затова аз лично нямам особено доверие към евентуални реформи в законодателството, които да гарантират неприкосновеността на личната информация в медиите. Първо, това ще е трудно по споменатите причини от социално-психологически характер, и второ, ще е още по-трудно, поради липсата на ясни ценностни модели в посттоталитарния свят, а оттам и на достатъчно функционални интерпретативни кодове, чрез които да се отграничи лично от публично.

Българската журналистика, когато започне да губи нишката в този “труден свят”, предпочита бързо да деградира публичното до лично и там да конструира своите съобщения

- така нещата изведнъж стават лесни и видими с просто око. Друг въпрос е, във от всякакви правни или морални норми, дали чрез деградацията си до лично, публичното се саморазкрива, или обратното - “затуря” се още по-дълбоко.

Така или иначе цялата ни медия е изкушена от подобно преобръщане, но безспорно има и доайени - като се започне от в. “168 часа”, mine се през “Изборът” на Снежана Атанасова и се завърши с “Конфликти” на Маргарита Михнева. За себе си аз ги наричам лешникотрошачите - разтрошават черупките на социалното, за да извадят отвътре малките човечета в техните ежедневни занимания, преживявания, мотиви. Аз си давам сметка, че това, както казах, е свързано с трудността да се разбира посттоталитарния социален опит, да се удържа неговата събитийност, далеч по-лесно е всичко да се сведе

до тривиализирани психологически клишета, до тв-сериал. Пресгрупата “168” часа създаде модел на журналистика, в който битовият разум се превърна в хоризонт на разбирането на света. В границите на този модел, ако искаш да правиш журналистика, ти основно трябва да посягаш на личната информация, да нарушаваш нейната неприкосновеност, просто няма какво друго да правиш. Иначе отпадаш от този модел. За мое щастие той общо-взето фалира, защото бе построен върху следната идея: журналистите могат да си позволяват повече, отколкото етиката изисква, защото по този начин ще бъдат по-четени, а когато са по-четени, това ще дава възможност на изданията, в които работят да са финансово независими. А тази финансова независимост ще гарантира тяхната гражданска позиция. Икономическите съдби на пресгрупа “168 часа”, а после и на “Труд”, показаха, че този модел в самите си основания е бил лъжлив, че всъщност никой не е вярвал и не е стоял зад него, че не може да посягаш и да нарушаваш етични норми и това по някакъв начин вторично, на друго ниво да се оценности. Така че, за щастие, този модел се разпада, а оттам може би и битовият разум, като тип разбиране на социалния свят, все повече ще губи своите привилегии. А това пък от своя страна ще води и до възможности за защита на неприкосновеността на личния свят. Аз лично считам, че защитата на личния свят е изключително важен проблем, член Първи на новия “медиен хуманизъм”: от това зависи дали човек ще остане той, или ще пусне обществото с всичките му стратегии да нахлуе в неговата интимност и да му я отнеме. И съм убеден, че журналистиката, та включително и нашата, е в състояние сама да реши този проблем чрез професионални етични кодекси, а не толкова чрез закони. Защото на мен ми се струва, че само по себе си е репресивно границите на личния свят да се определят юридически, като държавни граници. Те могат да се формулират главно морално, на Кантовия принцип - действай така, че твоето действие да бъде природен закон, т.е. не прави това, което не искаш да ти направят. Най-просто казано - аз самият съм норма за това какво е личен свят и няма защо и как да я “сваля” на текст и да удрям с нея този, който се опитва да я прекрачи. В Центъра за независима журналистика, ние създадохме един етичен кодекс. Той беше отчасти приет от някои медии. Зная, че за журналистическите среди това са само красиви думи, сложени на хартия, които всички ще подпишат, но нищо няма да се случи. Въпреки това аз считам, че в колегията има една сравнително голяма интелектуално просветена и морално отговорна група. Лошото е, че тя не е в центъра, че не тя създава авторитетите и нормите в медиата. Тази колегия е маргинално разположена, вероятно от гнусливост или от деликатност или от нещо трето. Но така или иначе

обедняването около етичните професионални кодекси

ще й даде шанс да се придвижи към центъра, да стане законодател на журналистическите “моди”.

В тази смисъл за мен кодексите не са празна категория, те очертават общи места в професионалния опит, стават власт от теб към теб. И аз се надявам, че този кодекс, когато започне да функционира, от текст ще се превърне в поведение, което е смисълът на всеки кодекс. Засега, обаче, той трябва да бъде текст, за да може полека -лека да активира процесите, да легитимира една маргинална група като централна. Защото това е “обратната оптика” на морала. Докато журналистите на погледнат на себе си през нея, професията им неизбежно ще се регламентира от някой друг. В тази роля съдебната

власт може би е по-добра от политическата, но нищо повече...

Веселина Седларска:

Проблемът за защита на личната информация, не е проблем само на пишещите, а и на четящите. Два примера: В своето talk-show по NBC, Селина Скот бе поканила основателя на испанския вестник “Ел Мундо” Педро Рамирес. Селина Скот го попита:” Господин Рамирес, вашият вестник проведе дълга и сериозна кампания срещу Фелипе Гонсалес, но в нито една публикация вие не паднахте до равнището на английския жълт печат. Всеки английски таблоид при подобна кампания би надникнал под юргана на Гонсалес, би замесил имена на жени, но вие не го направихте. Защо?” А той й каза: “Госпожо Скот, ние, испанските журналисти сме щастливи хора, защото тези, които в Англия четат таблоиди, в Испания не четат въобще.” Вторият пример е от съдебна зала в САЩ, в която 92-годишна дама съди таблоид, публикувал информация, че е бременна. Аргументът на представителя на вестника е: ”Защо да не го напишем, след като и без това никой няма да повярва?” Лично на мен ми е много лесно да си представя подобна реплика по подобен казус в българска съдебна зала, въпреки нормативната уредба за защита на личната информация в САЩ. Прословутият закон за свобода на информацията от 1966 г. в САЩ разрешава на държавата да не разкрива информация, чието оповестяване би представлявало очевидно недопустима намеса в частния живот на засегнатия. Тъй като мнозина са смятали, че тази клауза не отговаря напълно на желанието на гражданите да контролират обнародването на сведения от личен характер, през 1974 г. там е приет Закон за неприкосновеността на личния живот. Той дава право на частните лица да искат сведенията на държавата за тях да бъдат верни и с тях да не се злоупотребява. Главната цел на закона е да осигури достъп на гражданите до отнасящи се за тях сведения, които държавата съхранява. След като се запознае с документите всеки може да поиска поправка на фактически грешки. Ако възникне спор между държавното ведомство и гражданина дали искането за поправка е достатъчно добре доказано, спорът се решава в съда. Подобен е и английският закон за защита на информацията от 1984 г., осигуряващ възможност на гражданите да се запознаят с отнасящите се до тях компютърни данни, с които държавата разполага. Този закон цели по-скоро опазването на личната репутация на гражданите, отколкото осигуряването на широк достъп до държавните архиви. При последвалите поправки към Закона за защита на информацията, действието му обхваща не само компютърните данни, а и други документи, пазени от медицински учреждения, от училища, от служби за социално подпомагане и от ведомствата, които се занимават с жилищни въпроси. У нас точно такива закони няма, тиражирането на лична информация е събиращо от две величини при нас. Личната морална преценка на пишещия и обичайната практика на медията. Обичайната, защото у нас няма общ уважаван, зачитан и известен на всички морален кодекс. Има правила на журналистическата етика на СБЖ, но дълбоко се съмнявам, че има редакция, в която той може да бъде открит за срок от, да речем, десет минути. И за да приключим сравненията със САЩ, на почетно място в редакциите там е етичният кодекс на професионалните журналисти, чиято пета глава Fair play има пет точки, с които всеки уважаващ себе си и аудиторията журналист се съобразява, а ако не се съобрази самият той, ще го направи някой над него. Отделно от това са моралните кодекси на всяка сериозна медия, някои от които са доста по-строги от

общоприетите правила. Всичко това, разбира се, е съвсем различно при жълтите вестници, но там на всеки, който купува вестник, му е ясно кой вестник е жълт и кой е сериозен и каква е разликата между двата. У нас практиката е шарена, непостоянна и всъщност неизвестна. В афекта на спора, се избират маскирани като деликатност начини, намеци, евфемизми, метафори, приемливо звучащи синоними. От това капанът на текста за обида и клевета в Наказателния кодекс може да щракне по-трудно, но внушението за зрителя, читателя, слушателя е почти същото, както при директното грубо внушение.

В сериозната журналистика лицемерието не минава за етичност

Нов казус пред българската журналистика поставиха роящите се напоследък списъци, очаквани с голям обществен и професионален интерес. Тези списъци, според мен родиха едно ново явление, което бих нарекла “синдромът Христо Смоленов”, защото той винаги пръв и винаги най-разгорещено обяснява грешката, че е попаднал в поредния списък. Христо Смоленов или наистина има право, или няма право, но когато става дума за нещо толкова конкретно като кредитното милионерство, трябва да е ясно прав ли е той, или не е прав. Всяка българска медиа очакваше списъка на кредитните милионери, но никоя не се оказа подготвена да работи в дебрите на този списък. Затова и публикациите, обясняващи как и по какъв начин са източени парите, се оказаха по-малко от публикациите, обясняващи спорното присъствие на този или онзи в списъка на кредитните милионери. Преди два месеца присъствах на двучасова дискусия във факултета по журналистика в университета в Сан Диего. Спореше се излиза ли извън границите на журналистическата етика оповестяването на информацията, че убиецът на Джани Версаче е бил хомосексуалист. Като критерий за правилен отговор беше приет въпросът дали фактът, че убиецът е хомосексуалист е релевантен към престъплението и въпреки, че отговорът на всички беше категорично “да”, някои колеги запазиха мнението си, че сексуалните предпочитания са неприкосновена зона. Всеки от нас си има своята неприкосновена зона, защо тогава толкова често забравяме, че и тези, за които пишем също си имат неприкосновени зони.

Аглия Коцева:

Моето предложение към ПДИ е следващият разговор да бъде не само на тема “Достъпа до информация”, но и използване на информацията в полза на обществото. Ясно е, че има много открити рани в нашето общество, свързани с информацията. Ясно е, че реагираме само тогава, когато ни заболи. Видяхме днес как темата “Русе” мина и отмина. Така както години минава и отминава този проблем. Добре, имаме информация и какво от това? Продължаваме да бъдем равнодушни свидетели на едно бавно убийство години наред и още незнайно колко. Александра Свиридова ни каза: “нали сте четвъртата власт”... В България всяко чудо е за три дни. И всъщност най-големият проблем е

как да превърнем решаването на един проблем, за който имаме информация, в кауза

Защото, ако Русе бе превърнато в кауза, този проблем щеше да бъде решен. Ако не се решат тези проблеми, от които зависи човешкият живот, ние ще продължим да се замерваме с алинеи от закони, докато побелеем. Ще се заливаме с информация, докато не претръпнем към болката и ще сме свидетели как екологичните организации се превръщат в онкологични.

Всъщност Русе не е липса на информация, а апатия и равнодушие към решаването на този проблем. И тъкмо годините доказват, че сме майстори как една скандална информация може да се превърне в скучна материя, каквато вече е Русе. Какво остава от четвъртата власт, когато тя функционира, но никакъв резултат от нея? Просто думи, истини и толкова. Затова предлагам един нов разговор за използването на информацията, защото ако доведем докрай решаването на един проблем може би ще покажем на хората, че това действително може да стане. Когато хората видят, че един проблем може да се реши, а не само да се говори за него, може би така с всяка една победа на журналисти, на неправителствени организации, ще покажем на хората, че те започват да живеят в по-нормално общество, т.нар. гражданско общество.

Михаил Неделчев:

Аз много се притеснявам, когато на подобни форуми звучат преди всичко морални послания, защото ние, за съжаление сме свидетели, че най-големите спекулации в нашия обществен живот се правят точно с, така да се каже, морални мотивировки. Затова смятам, че кръгът от проблеми, които бихме могли да разискваме по-коректно и с по-голяма достоверност, са кръгът проблеми, поставени от г-н Грозев. Защото потвърдо бихме могли да боравим с тази твърда информация, която се събира точно по каналите на държавата, а проблемът е, наистина, как се борави и с тази информация. Инак целият този кръг от проблеми, които очерта Георги Лозанов, ми се струва, че в този момент, чисто цивилизационно, за нас е нерешим. Той е нерешим с оглед начина, по който ние живеем, въобще в нашите всекидневни отношения. Цялото ни общество предполага, че тези проблеми са нерешими. Но все пак проблемите за боравенето с личната информация, която именно държавата събира, струва ми се, могат да бъдат по някакъв начин регламентирани. И аз ще дам три примера за необходимост да бъдат регламентирани начините на боравене с такава информация. Известно е, че в САЩ, където има доста норми за боравене с личната информация, също има много спорове. Например, ако те глобят втори път за едно автопроизшествие, глобата, която ще ти бъде наложена е неколkokратно по-голяма, защото автоматически се извиква информацията, която има за теб, за аналогични твои прегрешения. Но когато ти търсиш, да кажем, ново жилище, твоят евентуален наемодател също така ползва информация, събирана по федерален път, и може да ти откаже да наемеш неговото жилище, именно защото за теб има информация, че не си твърде благонадежден. Друг спорен въпрос е, ако се обърнеш към една банка и искаш да получиш кредит, трябва ли да се ползва информацията, която има за теб, как ти си плащаш данъците. Спорен въпрос е, примерно, в нашето списание “Демократически преглед” трябваше ли да искаме

разрешение от Ахмед Доган, когато публикувахме неговото затворническо досие. Аз не давам никакви модели на решение на тези въпроси, но ми се струва, че това е по-скоро темата, върху която бихме могли да съсредоточим нашето внимание.

Саша Свиридова:

Бих искала да се включа в този диалог като страничен човек. Струва ми се, че се отклонихме от темата, която ме привлече като гост на вашата среща. Тъй като става дума за достъп до информация, трябва да ви призная, че в началото на семинара изпитвах към вас завист. Защото ние в Русия нямаше на кого да се оплачем, когато КГБ не отговаряше на въпросите ни. Вие сте образували някаква институция, където журналистите могат да обсъдят своите проблеми, когато достъпът им до информация бива ограничаван. Сега обаче навлизате в полето на личната информация и точно тук е мястото да кажа, че да се уповавате на моралния облик на журналиста е толкова наивно, колкото да се пише Конституция разчетена за Добрия Президент. Законите се приемат за Саддам Хюсеин, законите се приемат, за да се предпази основната част от населението от лудите. Лудите са много, ние просто се правим, че не знаем, че те са на власт. Включете телевизора и ще ги разпознаете всичките. Така че, що се отнася до достъпа до лична информация - струва ми се, че са необходими закони, които да регламентират и двете страни - и на журналиста, и на властта, за да можем да знаем най-малкото здравословното състояние, психичното здраве на тези, които избираме да ни ръководят. Това наистина е голям проблем. А да разсъждавате в България дали може журналистът да изяснява с кого спи президента Клинтън, струва ми се е нелепо, защото Клинтън спи там, а вие все пак сте тук.

Когато става дума за закона за личната информация, струва ми се, че достъп до такъв вид данни журналистът трябва да има в случаите, когато сме в състояние да определим в какво е обществената мисия на журналистиката като такава.

В социалистическия лагер, чиито продукт сме всички ние и това е, което ми дава право на глас, журналистиката е само заместител на журналистиката. Тя никога не се е занимавала с непосредствената си задача. И сега за пореден път се занимава не с това, което трябва. Постоянно става дума за участието на журналистиката в разкриване на престъпления, което по условие противопоставя журналистиката и властта. Предполага се, че властта извършва престъпления, а мисията на журналистиката е да я разобличи. Аз мисля, че журналистиката има достатъчно власт; повече отколкото имат тези, които се намират на власт. Мисията и ролята на журналиста се състои в това той да включи прожекторите - това е единственото, което може да направи. В играта с властта под одеалото те са били, са и ще продължават да бъдат силни. Наивно е да се предполага, че Банката например ще съобщи на народа как се кани да го обере. Ако Банката имаше намерение да оповестява всички свои действия, би могло да се включва всекидневно пряко радиопредаване от нейните управителни органи. Това не се е случвало никога и в нито една страна. Затова журналистиката може да бъде глас на безмълвния народ, да бъде уши на глухия народ и очи на слепия народ. По начало да отразяваш събитията означава да привлечеш по-голям сноп светлина на мястото, на което стоиш. Би било добре, ако същата тази светлина струи и от самия теб. (Защото "тъмни" журналисти също има достатъчно.) Журналистът може да осветява онези тъгълчета, до които окото

на обикновения човек не стига. Журналистът има възможност да излезе на страниците на вестника, на телевизионния екран - никой не ви забранява това. Никой!

Всичко, което не е забранено, е разрешено!

А когато говорим за моралния кодекс и на журналиста, и на властващите, тогава попадаме в проблема за ролята на личността в историята и ми се струва, че да се обсъжда какво може журналистът е нелепо, защото в историята винаги всичко е решавала личността. Като изхождам от това, ако журналистът е личност, той може всичко.

Гергана Жулева:

Разбира се, че въпросите на морала са въпроси на личността, на обществени връзки. И че запазването на личната информация е запазване на информацията, която държавата събира за нас от нашето раждане. Както държавата въвежда тези ограничения за служебна, държавна и друга тайна, така и личността има свободата да иска да бъде запазвана тази информация, която институциите или властта събират за нея.

Искам да благодаря на всички наши координатори, които дойдоха отдалеч, за да участват в работата на семинара. Цяла година работихме заедно и заедно направихме мъничко, но по-добре на стъпки да постигаме нещата, отколкото да си поставяме революционни задачи. И на всички гости и участници в нашия семинар благодаря. Надявам се да продължим вече в по-конкретни насоки, по всичко онова, което е интересно и за журналисти, и за граждани, и за неправителствени организации в областта на достъпа до информация.

Участвали в дискусиата:

Станислава Антонова - студентка, четвърти курс в юридическия факултет на СУ "Св. Климент Охридски".

Георги Атанасов - началник на "Протокол и пресцентър" в БНБ.

Бистра Варнева - завършила ВМЕИ във Варна. От 1992 г. е кореспондент на в. "Стандарт" във Варна.

Димитър Василев - представител на "Еко клуб 2000".

Веселка Венкова - завършила българска филология във ВТУ "Св. Св. Кирил и Методий". Журналистка с тринайсетгодишен стаж. В момента работи като кореспондент на в. "Стандарт" във Велико Търново.

Цолка Генова - завършила българска филология и журналистика в СУ "Св. Климент Охридски". Кореспондент на в. "Стандарт" в Русе.

Петко Георгиев - завършил икономика на международната търговия в Прага, бил е журналист в програма "Хоризонт" на БНР, водещ на предаванията "12+3" и "Неделя 150", водещ на седмичното обзорно политическо предаване "Отвъд заглавието на

“Ефир-2”, програмен директор на Радио “Витоша - VOA”, политически коментатор на Радио “Свободна Европа”, секретар на Форум “Свободно слово”, председател на Американската програма “Професионални медии” за България.

Стояна Георгиева - ръководител на Правителствената информационна служба на МС.

Людмила Господинова - завършила ВТУ “Св. Св. Кирил и Методий”. Журналистка във в. “Интервю”, в. “Север-Изток”, радио “Варна”, в. “Стандарт”. В момента работи в сп. “Среден бизнес”.

Йонко Грозев - завършил право в СУ “Св.Климент Охридски”. През 1995 г. защитава магистърска степен в Харвардския университет. В момента е ръководител на правната програма на Българския Хелзинкски Комитет.

Полк. Разум Даскалов - началник сектор “Превенция на престъпността” в служба “Пресцентър и връзки с обществеността” към МВР.

Андрей Иванов - магистър по икономика в Централното търговско училище във Варшава, д-р по най-нова история в Институт за икономически и политически изследвания в Москва, бивш журналист във в. “Култура”, бивш съветник на заместник-министър председателя в кабинета “Софиянски”, автор на публикации в областта на регионалната сигурност и етническите конфликти, между които “The Balkans divided: nationalism, minorities and security” (Frankfurt am Main, Peterlang, 1996), в момента работи в Института по пазарна икономика.

Мариана Кацарова - журналистка, специализирала в САЩ, в момента е изследовател в областта на човешките права, работи в Amnesty International - Лондон като координатор за държавите от бившия Съветски съюз.

Стела Ковачева - завършила специалност “Психология” в СУ “Св. Климент Охридски”. Кореспондент на в. “Стандарт” в Разград.

Андрей Ковачев - студент в биологическия факултет на СУ “Св. Климент Охридски”, специалност “Екология и опазване на околната среда”. Член на сдружение “Зелени Балкани - София”.

Александър Коджабашев - адвокат. От 1993 г. активно работи с НПО в областта на опазването на околната среда.

Георги Лозанов - редовен доцент във ФЖМК при СУ “Св. Климент Охридски”, съорганизатор и водещ на постоянно действащия интердисциплинарен семинар “Медии и митове”. Заместник главен редактор на вестник “Култура”. Член-основател на Център за независима журналистика”, на граждански форум “Свободно слово” и на Българско фотографско сдружение.

Милена Милева - работи в Правителствена информационна служба на МС.

Емил Мутафчиев - координатор на икономическа програма във фондация “Център отворено образование”.

Йово Николов - завършил българска филология в Софийския университет, работил във вестниците “24 часа” и “Континент”, в момента - специален кореспондент във в. “Капитал”.

Ралица Панайотова - завършила мениджмънт в МЕИ, София. Специализира екологичен мениджмънт в Амстердам. Дейност в областта на енергийната ефективност и възобновяеми енергийни източници. Работи в ЕС “За земята”.

Ралица Пейчева - студентка в юридическия факултет на Благоевградския университет “Неофит Рилски”.

Вирджиния Светославова - завършила е ВИИ в София. В момента е началник отдел в системата на НСЗ.

Александра Свиридова - сценарист, режисьор и документалист. От март 1992 до април 1993 г. е автор и водещ на телевизионното предаване “Съвършено секретно” по Руската телевизия, след което е поканена в САЩ с курс от лекции “Митове и реалности за нова Русия”. Александра Свиридова е носител на Голямата награда на XXII международен кинофестивал в Краков - Сребърния дракон - за филма “Историята на една кукла”, на Голямата награда на IX международен кинофестивал за документални филми в Москва за филма “Просека”. През 1995 Overseas Press Club на САЩ отличаваше Свиридова като автор на най-добрия сюжет за годината за репортаж, излъчен по телевизионния канал на Wallstreet Journal. От 1996 г. Александра Свиридова работи за фондацията Shoah на Стивън Спилбърг като координатор за Източна Америка.

Веселина Седларска - кореспондент на радио “Свободна Европа” в Сливен.

Димитър Тотев - адвокат, учредител на ПДИ.

Галена Харитонова - завършила инженерна екология в Лесо-техническия университет и мениджмънт на околната среда в ХТИ, София. Работи в областта на процедурата по оценка за въздействие върху околната среда и управление на отпадъците. Работи в ЕС “За земята”.

Христо Христов - завършил българска филология в СУ “Св. Климент Охридски”. Бил е журналист във в. “Домино”, кореспондент на в. “Континент” и “Стандарт”. От 1997 г. работи в радио “FM+” в Ст. Загора, от 1998 - кореспондент на в. “Дума” и “Земя”. Автор на документални предавания в БНТ.

Васил Чобанов - юрист и журналист. Съставител на компютърен справочник на действащото българско законодателство. През 1980 г. е репортер в програма “Хоризонт” на БНР, а през 1981 г. - редактор в програма “Христо Ботев”. От 1991 г. е завеждащ редакция “Юридическа енциклопедия” на Центъра за телематични услуги - КПД. От 1993 г. е водещ “Студио България” на Радио “Свободна Европа”.